

2019

INFORME ANUAL

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

WWW.SOSRACISMOGALICIA.ORG

INFORME ANUAL 2019

RACISMO E XENOFobia EN GALICIA

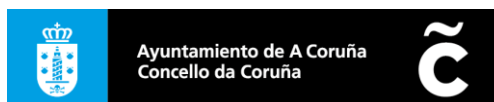
Elabora: SOS Racismo Galicia

Autoras: Esther Lora Rodríguez, Patricia Martínez Pino, Sonia Mendes da Silva

Publicación: Maio 2020, Galicia

www.sosracismogalicia.org

Financian:

CORUÑA
PRÓXIMA

XUNTA
DE GALICIA

Xacobeo 2021

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Índice

INTRODUCCIÓN	4
OFICINAS DE INFORMACIÓN E DENUNCIA (OID)	6
INFORME ANUAL SOBRE RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA NO 2019.....	7
Que se entende por discriminación?.....	8
Que son os delitos de odio?	8
Por que hai persoas que sofren discriminación racista/xenófoba ou vulneración dos seus dereitos e non denuncian?.....	11
DATOS E RELACIÓN DE CASOS.....	12
1.-Sexo, situación administrativa, idade e orixe.....	12
2.-Distribución das denuncias por territorio	15
3.-Clasificación das discriminacións por ámbito	16
4.-Clasificación das discriminacións segundo o axente discriminador.....	17
Aclaración no modo de clasificar segundo tipoloxía:.....	19
5.-Clasificación por tipoloxía de intervención e resolución	19
DISCRIMINACIÓN E CONDUTAS XENÓFOBAS ENTRE PARTICULARES	21
RACISMO INSTITUCIONAL	23
Oficinas de estranxeiría	24
Nacionalidade	25
Acceso á saúde	26
Sanidade universal: realidade ou ficción? A negativa ao recoñecemento da asistencia sanitaria pública e gratuíta dos familiares de persoas comunitarias: STS 1769/2019, de 13 de maio.....	27
A situación das nenas, nenos e adolescentes migrantes tuteladas pola Administración	

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Pública	30
DENEGACIÓN DE ACCESO A SERVICIOS PÚBLICOS	32
DISCRIMINACIÓN NO ACCESO A SERVICIOS PRIVADOS	34
Denegación de apertura de contas bancarias.....	35
Vivenda.....	35
Dereito de admisión	37
Outras discriminacións na prestación de servizos privados.....	37
ABUSOS E DISCRIMINACIÓN DOS CORPOS DE SEGURANZA	39
Identificación por perfil étnico	40
Abusos por parte da Policía Local.....	44
DISCRIMINACIÓN NO ÁMBITO LABORAL	45
Empresas de Traballo Temporal: non contratación por non ter T.I.E. físico.....	46
DISCURSO DE ODIO	48
CONCLUSIÓNES	51
ANÁLISE E PROPOSTAS PARA UNHA POLÍTICA ANTIDISCRIMINATORIA	54
COMUNICADOS	57
Por un periodismo responsable	57
ARTIGOS BLOG: “ESPAÑA, UN PAÍS RACISTA?”	60
UNHA DE TANTAS OUTRAS VECES.....	60
CARNÉ DE NEGRX?	67
QUE SE SENTE AO SER O PROBLEMA?.....	72
GLOSARIO	75

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

INTRODUCCIÓN

Vivimos tempos complexos...

Aquilo que non se menciona non existe,
non existe, pero atravesamos certos corpos: nos
espazos cotiás,
nos diferentes territorios ou nas fronteiras que
separan aos estados deste sistema global.

É difícil falar de *raza* ou *etnia* e máis de discriminación racial ou étnica nas sociedades “occidentais” cando son termos que están sendo eliminados ou borrados de constitucións modernas e incluso discursos públicos. Non basta con condenar e evitar esas palabras para que os procesos discriminatorios que teñen lugar desaparezan de súpeto, como fixeron coa historia colonial de moitos países.

Fenómenos como a mundialización, caracterizado pola grande mobilidade de obxectos e persoas, nutren as sociedades con multiplicidade de realidades, credos, culturas, etnias ou diversidade sexuais, entre outros; son moitos os procesos ou mobilizacións que se sucederon ao longo dos anos permitindo un avance en materia de dereitos humanos e sociais, porén, a loita contra a discriminación racial/étnica non seguiu ese mesmo proceso. Existen miles de ferramentas para combater calquera vulneración nos dereitos das

persoas pero, día tras día, en diferentes puntos do territorio global, somos testemuñas dos estragos que se realizan en nome de unha supremacía racial que ataca corpos racializados* e migrantes como cidadáns de segunda ou terceira categoría.

Igualmente a globalización e a expansión das redes sociais permitiu que esa mesma “liberdade de circulación” cree fortes vínculos de (re)coñecemento, resistencia e colaboración para combater os comportamentos racistas que existen nas sociedades de todo o mundo. Asistimos a unha época brillante na que entidades do ámbito social e colectivos de persoas racializadas e migrantes únense, creando plataformas de denuncia pública que poñan maiores dificultades aos poderes políticos, institucionais e públicos de seguir xustificando as vulneracións atravesadas polas discriminacións raciais ou étnicas. Ditas accións e as súas repercusións sociais permiten crear un clima máis hostil contra os responsables de actitudes e comportamentos racistas que deixan de normalizar conductas que consideraban habituais no seu cotiá.

Somos conscientes de que aínda queda moito camiño que andar nesta loita, pero son moi importantes todos eses pasos que se están producindo dende colectivos anteriormente invisibilizados, ou que as múltiples barreiras que

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

contén a nosa sociedade non permitían ver. Hoxe en día, son necesarias todas as forzas posibles para nomear, denunciar e educar en aqueles coñecementos básicos en aras de construír un futuro antirracista na conxuntura nacional, e concretamente no caso galego. A excesiva permisividade coas actitudes racistas non fixo máis que socavar as voces e realidades de aquelas figuras que non interesa ver nin oír promovendo un caldo de cultivo que explota en momentos cruciais como os comicios electorais ou as sucesivas crises económicas que sofre o país.

É por iso que aplaudimos a valentía e ousadía dos diferentes colectivos, grupos ou referentes racializados e migrantes que xorden cada día: a identificación e a representación son moi importantes, e iso permitirá que ninguén fique calado ante unha discriminación racista.

Sonia Mendes da Silva

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

OFICINAS DE INFORMACIÓN E DENUNCIA (OID)

A asociación SOS Racismo Galicia tenta combater as situacións de racismo e xenofobia a través das Oficinas de Información e Denuncia (OID), ofrecendo un servizo de atención integral a aquelas persoas afectadas por situacións de discriminación por racismo ou xenofobia, como a aquelas testemuñas deste tipo de situacións, mediante unha atención completa e unha asesoría xurídica e social de balde.

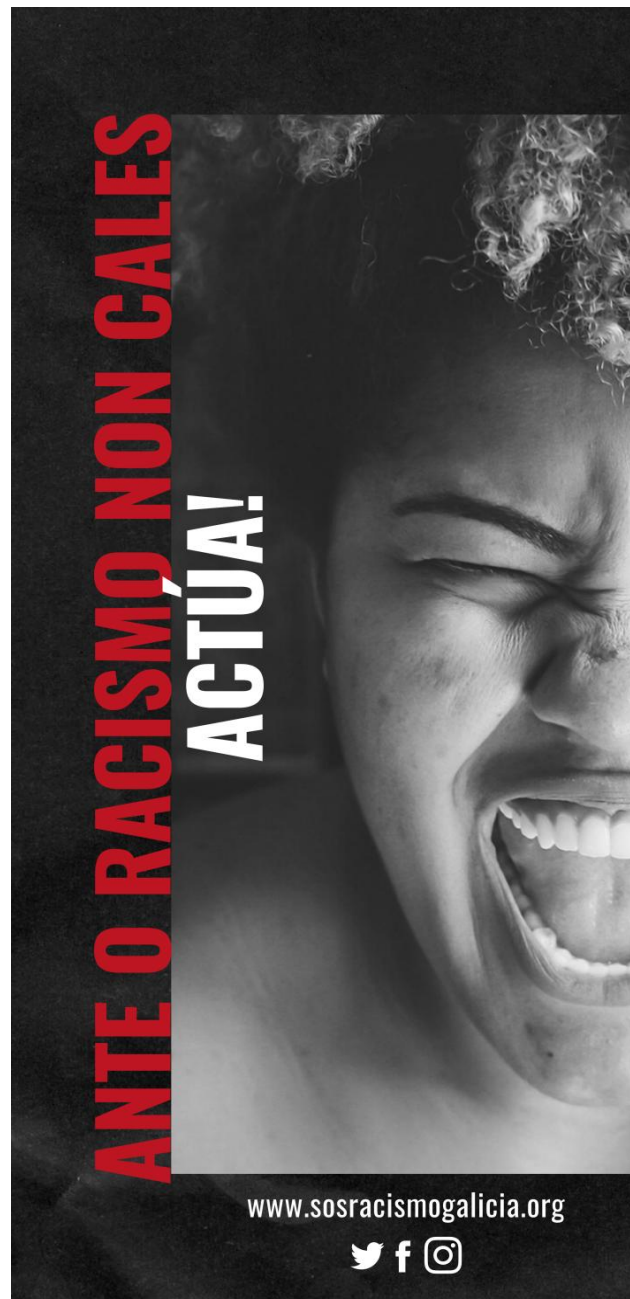
Achégate ás nosas oficinas, chámanos ou escríbenos a través do correo electrónico, redes sociais, ou mediante o formulario de contacto na web.

A Coruña

Rúa Alcalde Lens, 34 1º C - 15010 A Coruña
info@sosracismogalicia.org
881 963 797 | 698 163 742

Vigo

Rúa Torrecedeira 55, 1º Local 6 – 36202 Vigo
vigo@sosracismogalicia.org
986 917 325 | 678 811 714

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

INFORME ANUAL SOBRE RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA NO 2019

O presente informe está constituído pola relación daqueles casos de discriminación xenófoba ou racista coñecidos polas Oficinas de Información e Denuncia, OID, durante o ano 2019 acontecidos durante este ano en territorio galego. As situacións discriminatorias son recollidas por SOS Racismo Galicia como observatorio a través de varias vías: a través do servizo de asesoramento ás persoas que sufriron ou foron testemuñas de condutas racistas/xenófobas, por ter tido coñecemento das mesmas como testemuñas directas ou polo coñecemento a través doutras entidades en virtude do traballo en rede.

A consolidación das oficinas en Vigo e na Coruña, servizo financiado por primeira vez a nivel galego neste 2019, ten como consecuencia directa o incremento do número de vulneracións recollidas.

É importante salientar que este informe non pretende dar a entender que os casos compilados nel constitúen o total dos casos acontecidos en territorio galego, xa que os asuntos e as cifras recollidas apenas reflicten unha parte da realidade, sendo as condutas discriminatorias acontecidas durante o 2019 maiores que as amosadas no mesmo. Neste senso, cómpre salientar que existe unha barreira entre as discriminacións sucedidas e

as discriminacións que se denuncian, pois un dos maiores obstáculos á hora de denunciar estas situacións é o contexto particular, en ocasións altamente vulnerabilizado, da persoa que sofre a conduta discriminatoria. Deste xeito, moitos dos individuos que padecen cada día o racismo e a xenofobia non denuncian estes conflitos pola súa situación de irregularidade administrativa, pola desconfianza na Administración, polo descoñecemento de dereitos ou pola idea xeneralizada de que a denuncia non solucionar o problema concreto, entre outros motivos.

Os casos compilados neste informe transcenden o eido penal e os chamados delitos de odio, sendo recollidas todas aquelas condutas exercidas con base nun motivo racista ou xenófobo. É prioritario, pois, dar visibilidade tamén a actuacións menos explícitas, que pasan máis desapercibidas e que moitas veces están tan normalizadas que non chegan a percibirse como racismo ou xenofobia, mais que constitúen unha vulneración de dereitos.

Salientar que, alén dos casos de vulneracións de dereitos, as OID atenderon tamén outros asuntos, mais que finalmente non foron cualificados como tal por non observar os elementos necesarios e que, polo tanto, non aparecen recollidos nin contabilizados neste informe.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Que se entende por discriminación?

En concordancia coa definición proposta polo Comité de Dereitos Humanos de Nacións Unidas no seu Observatorio Xeral nº 18, discriminación é:

“Toda distinción, exclusión, restrición ou preferencia que se basee en determinados motivos, como a raza, a cor, o sexo, o idioma, a relixión, a opinión política ou doutra índole, a orixe nacional ou social, a posición económica, o nacemento ou calquera outra condición social, e que teñan por obxecto ou por resultado anular ou menoscabar o recoñecemento, goce ou exercicio, en condicións de igualdade, dos dereitos humanos e liberdades fundamentais de todas as persoas”.

A Lei Orgánica 4/2000, de 11 de xaneiro, sobre Dereitos e liberdades dos estranxeiros en España e a súa integración social, no seu artigo 23, define como “actos discriminatorios”:

“Todos os que imponhan condicións máis gravosas que aos españois, ou que impliquen resistencia a facilitar a un estranxeiro bens ou servizos ofrecidos ó público, solo pola súa condición de tal ou por pertencer a unha determinada raza, relixión, etnia ou nacionalidade”.

“Todos os que imponhan condicións máis gravosas que aos españois ou restrinxan ou limiten o acceso ao traballo, á vivenda,”.

Cómpre salientar que a discriminación, na meirande parte dos casos, intervéñ de forma conxunta con varios factores, isto é, a persoa afectada adoita ser discriminada de xeito simultáneo por varios motivos. Así, un acto de discriminación contra unha muller racializada e lesbiana de clase obreira virá dado por numerosas características que atravesan á súa persoa: o xénero, a raza ou etnia, a orientación sexual e a posición económica.

Este principio de non discriminación vai estreitamente vencellado ao de igualdade de trato, o que implica que tódalas persoas posúen o dereito a recibir un trato idéntico ante a lei, estando prohibida calquera forma de discriminación.

Que son os delitos de odio?

A organización para a Seguridade e Cooperación en Europa (OSCE, 2003) define os delitos de odio como:

“Toda infracción penal, incluídas as cometidas contra as persoas ou a propiedade, onde o ben xurídico protexido se elixe pola súa, real ou percibida, conexión,

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

simpatía, filiación, apoio ou pertenza a un grupo.

Un grupo é aquel que se basea nunha característica común das persoas que o compoñen, como a súa “raza”, real ou percibida, a orixe nacional ou étnica, a linguaxe, a cor, a relixión, a idade, a discapacidade, a orientación sexual ou outro factor semellante”.

É dicir, que a persoa que realiza este tipo de actuacións de relevancia penal, faino motivada por prexuízos (raza, relixión, orixe, orientación ou identidade sexual...), actuando contra persoas pertencentes a colectivos historicamente discriminados (persoas estranxeiras, persoas racializadas, persoas homosexuais, persoas trans, persoas pobres ou en exclusión social, persoas *sen teito*, persoas con diversidade funcional ou motora...) polo mero feito de selo.

En concreto, o concepto “delito de odio” é utilizado para referirse a varios tipos penais que se corresponden con varias condutas castigadas polo ordenamento xurídico. Pese a que ás veces se utiliza para describir un tipo penal específico, o regulado no artigo 510 do Código Penal (discurso de odio), delito de odio é toda aquela conducta delituosa baseada nun prexuízo, e debe recoller dous elementos: constituír un delito, é dicir, unha infracción castigada no Código Penal, e que a súa motivación teña como base un prexuízo. É este

prexuízo o que diferencia o delito de odio fronte ao delito ordinario.

Cometer un delito con base a un prexuízo supón cometelo contra aquela persoa que pertence a un grupo en concreto, discriminado historicamente, o que ven significar que a vítima é, en certo modo, “escollida” pola persoa agresora, quen a selecciona por algunha das características que a conforman.

Os delitos de odio diferéncianse dos delitos ordinarios en que a súa finalidade é atacar ao colectivo, ao grupo que a persoa vítima do delito representa ou pertence, o que xera unha sensación de vulnerabilidade das persoas pertencentes ao mesmo, á vez que é perpetrado pola persoa agresora como demostración da súa situación de poder fronte á persoa agredida, manifestando o seu odio contra a identidade desta última.

Os delitos de odio tipificados no Código Penal, e explicados máis profundamente neste informe nos apartados correspondentes, son os seguintes:

- As ameazas de cometer un delito contra unha poboación ou un grupo étnico, cultural ou relixioso, colectivo social ou profesional ou calquera outro grupo de persoas (170 CP);
- O delito contra a integridade moral as torturas ou o abuso por parte da autoridade ou funcionario público por motivos discriminatorios (174 CP);

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

- A discriminación no ámbito laboral (314 CP);
- O discurso de odio (510 CP);
- A denegación de prestacións ou servizos públicos (511 CP)
- A denegación de prestacións ou servizos privados (512 CP);
- O fomento do odio por parte de asociacións ilícitas creadas con ese fin (515 CP);
- O delito contra os sentimentos relixiosos e liberdade de conciencia (522 CP e ss.)
- O delito de xenocidio e lesa humanidade (607 e 607 bis CP).

Alén, calquera tipo de delito pode ser considerado como un delito de odio sempre que se trate dunha conduta tipificada no Código Penal e que veña motivada por razóns discriminatorias. De xeito concreto, a lexislación en materia penal regula unha agravante que pode ser aplicada a todo tipo de delito e que aumenta a pena do mesmo: trátase do artigo 22.4 CP, que considera agravante o:

“Cometer o delito por motivos racistas, antisemitas ou outra clase de discriminación referente á ideoloxía, relixión ou crenzas da vítima, a etnia, raza ou nación á que pertenza, o seu sexo, orientación ou identidade sexual, razóns de xénero, a enfermidade que padeza ou a súa

discapacidade.”

Na práctica, pódese aseverar que o maior escollo na aplicación desta agravante é a dificultade á hora de probar que a conduta principal se dá por un ou varios motivos discriminatorios, pois, por exemplo, a acreditación das lesións pode ser a través dun parte médico e o informe do médico forense, pero moitas veces a motivación racista ou xenófoba do asunto non fica o suficientemente probada como para que sexa estimada esta agravante. Deste xeito, si queda acreditada a comisión do delito, sendo castigado/a o autor/a do mesmo, pero non a motivación discriminatoria.

Insistimos na necesidade de lembrar de novo que as cifras aportadas neste informe non reflicten en absoluto a verdadeira realidade social, dada a indiscutible inhibición dalgunhas das persoas vítimas do racismo e a xenofobia á hora de denunciar a súa experiencia, o que supón unha grande fenda entre as denuncias recollidas e os delitos de odio realmente perpetrados.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Por que hai persoas que sofren discriminación racista/xenófoba ou vulneración dos seus dereitos e non denuncian?

Sen dúbida, as razóns que levan a silenciar os casos de vulneración e discriminación son múltiples e variadas: a inhibición á hora de denunciar ou actuar ante estes casos pode ser causada por medo ás represalias derivadas do racismo institucional, pola situación de vulnerabilidade que supón atoparse en situación administrativa irregular, pola normalización social da conduta, polo descoñecemento dos propios dereitos, pola falta de confianza no Estado e nos poderes públicos... Así mesmo, hai que ter en conta a variable de

xénero, toda vez que as mulleres contemplan máis rémoras á hora de denunciar, pois moitas veces están colocadas nunha situación máis vulnerable polo mero feito de seren mulleres.

A Rede Europea contra o Racismo (ENAR, polas súas siglas en inglés) denuncia que aquelas persoas migrantes que chegan a Europa en busca dunha vida mellor, a miúdo fuxindo da persecución e da guerra (isto é, os/as chamados/as *migrantes forzosos/as*), atópanse de fronte con un sistema racista e propenso á exclusión, ficando expostos a agresións e vulneracións de dereitos racistas que, en moitos casos, fican impunes. Alén, a vulnerabilidade aumenta cando as vítimas non están en situación administrativa regular, pois o medo a seren identificadas e expulsadas produce que os ataques non cheguen a denunciarse.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

DATOS E RELACIÓN DE CASOS

O total de casos de **discriminación ou vulneración de dereitos** acontecidos en Galicia no ano 2019 e recollidos polas OID ascende a un total de 135, o que supón un grande incremento respecto aos casos reunidos en 2018 (96) e en 2017 (70).

Este grande incremento é debido á consolidación das Oficinas de Información e Denuncia en todo o territorio galego, trala apertura de forma estábel e continuada da oficina de Vigo, ao ser financiadas por primeira vez a nivel autonómico, o que ten como consecuencia directa o incremento do número de vulneracións recollidas a nivel galego.

Neste senso, o aumento na recollida de vulneracións non significa necesariamente que o racismo e a xenofobia teñan variado na mesma proporción, xa que os casos que chegan a SOS Racismo Galicia son apenas unha parte da realidade, unha fotografía, e non pretende reflectir as condutas discriminatorias na súa totalidade, tal

e como sinalamos anteriormente.

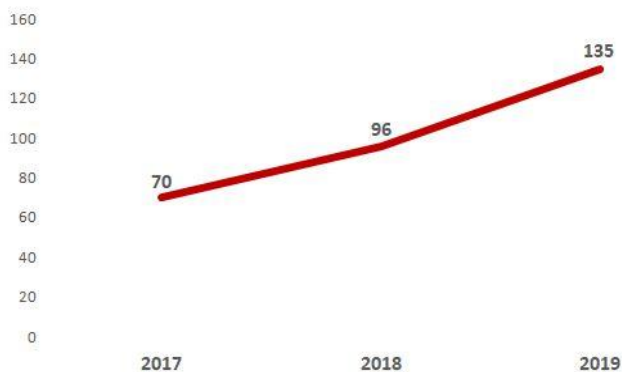
1.-Sexo, situación administrativa, idade e orixe.

Perfil segundo o sexo

Pola implicación que isto supón para a análise e propostas de intervención, neste informe tentamos estudar a variable de xénero en relación aos tipos de discriminación.

No referente ás persoas que sufriron as discriminacións recollidas, no ámbito total, vense afectados en semellante proporción os **homes (63)** e as **mulleres (63)**, tendo en conta que hai unha porcentaxe no total de casos rexistrados que se refire a aquelas discriminacións dirixidas cara a un **colectivo xeral (9)**, polo que non se estuda a variable de xénero neste último suposto.

Evolución do total de denuncias por anos

HOMES

46,7%

MULLERES

46,7%

COLECTIVO

6,66%

A modo aclaratorio, considéranse como discriminacións colectivas aquelas condutas discriminatorias que atinxen a un grupo, como

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

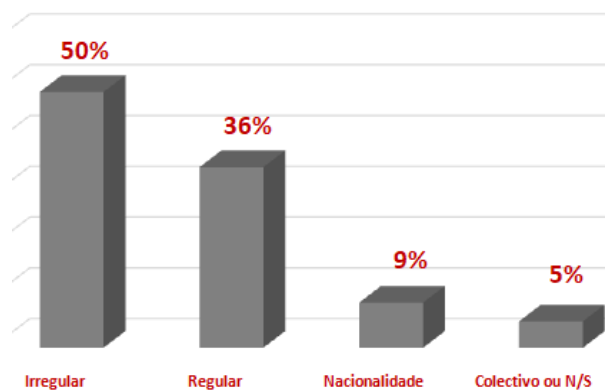
cando, por exemplo, non se permite acceder ás persoas sen tarxeta de residencia á matrícula oficial nos cursos das Escolas de Idiomas; ou cando se recolle unha conduta tipificada como discurso de odio fronte a un colectivo específico.

En relación ao 2018, notamos un pequeno incremento nas vulneracións que afectan ás mulleres. Cómpre salientar así que ser muller implica unha dobre vulneración, pese a que non se vexa reflectido directamente nos datos recollidos no 2019 polas OID. O feito de que as discriminacións contra as mulleres non se denuncien ou se fagan públicas acontece, en ocasións, polo ámbito no que se dan: Por exemplo, un amplo sector do mercado laboral é o do emprego do fogar, onde a maior parte das traballadoras son mulleres e moitas delas migrantes. Este sector é un ámbito realmente precario no que acontecen continuamente discriminacións e vulneracións de dereitos que non sempre se denuncian, debido ás características propias deste tipo de emprego (regulación excluída do Estatuto dos Traballadores) e lugar onde ocorren (inviolabilidade do domicilio, o que impide que accedan a el as inspeccións de traballo, por exemplo). Salientamos así a necesidade dunha regulación de dereitos para as empregadas do fogar, que amplíe as súas coberturas e garanta o cumprimento dos seus dereitos, así como a ratificación do Estado español ao Convenio 189 que impediría que este sector tivese condicións peores

de Seguridade Social que outros empregos e dereitos en materia de saúde e seguridade no traballo, reivindicación histórica das traballadoras do fogar.

Perfil segundo a situación administrativa

A situación administrativa é un elemento moi importante á hora de analizar os casos de discriminación, pois xera unha grande diferenza de trato e inflúe notablemente, sobre todo nos casos de racismo institucional. Un **50,37%** son persoas en **situación irregular**. Dun total de 135 casos recollidos, o **35,56%** afectaban a persoas en **situación regular** e un **8,89%** a **persoas racializadas de nacionalidade española**. O anterior vén ratificar o feito xa constatado en anteriores informes de que a irregularidade é un elemento que contribúe a sufrir unha maior vulneración de dereitos ou discriminación pola situación de maior vulnerabilidade fronte ó resto da cidadanía.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

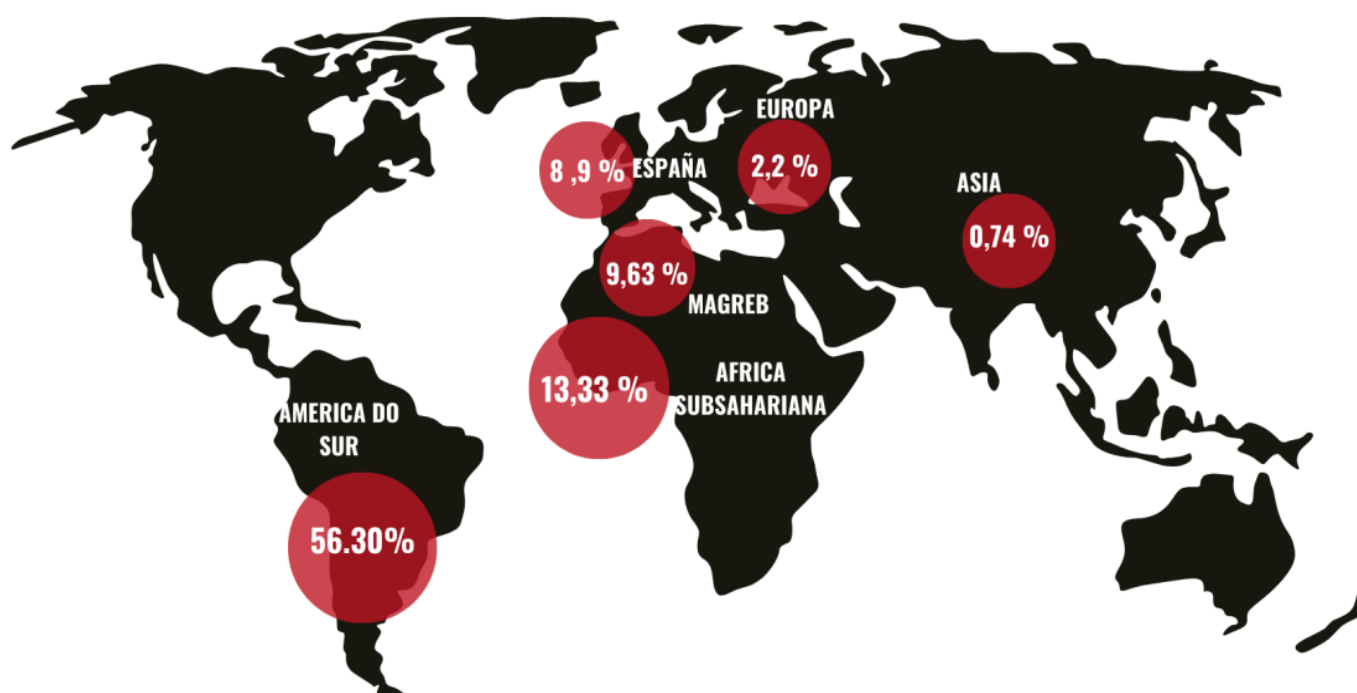
Sen dúbida, e como se pode observar, a situación de irregularidade administrativa contribúe a un maior risco de vulneración de dereitos ou discriminación, xa que existe unha crenza popular que adxudica unha actitude de inferioridade e submisión por parte da colectividade irregularizada, o que incita a algunhas persoas a levar a cabo actuacións de abusos de poder na súa contra.

Perfil segundo a procedencia ou orixe

En relación á **orixe** das persoas denunciantes, as persoas procedentes de **América Latina** (tamén denominado en orixe Abya Yala) foron as que máis viron vulnerados os seus dereitos (56,30%),

seguida das procedentes da **África Subsahariana** (13,33%) e do **Magreb** (9,63%). A seguir en número de denuncias atopamos aquelas denuncias que afectan ás **persoas racializadas non brancas de nacionalidade española** (8,89%), persoas do **resto da U.E.** (2,22%) e, en último lugar, persoas procedentes de **Asia e Oriente Medio** (0,74% cada territorio). Os restantes casos afectarían a un colectivo en que non se determina a procedencia por non ser relevante.

En relación a anos anteriores, en 2019 aumentou considerablemente o número de vulneracións perpetradas contra persoas de procedencia latinoamericana, que en 2018 supuxeron un 32,30%, chegando a supor máis da metade das denuncias recollidas no ano presente.

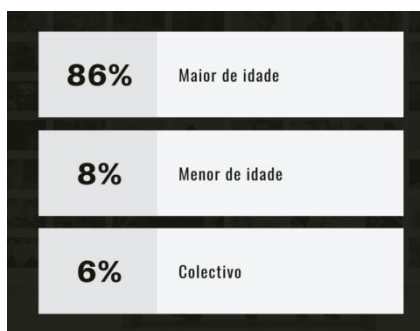

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Perfil segundo a idade

Pese a que a meirande parte das vulneracións foron realizadas contra persoas **maiores de idade (85,93%)** cómpre salientar que aínda que a proporción das vulneracións é moito menor en mozas e mozos **menores de idade (8,15%)** estas afectan a un colectivo moito máis vulnerábel, revestindo polo tanto unha maior gravidade.

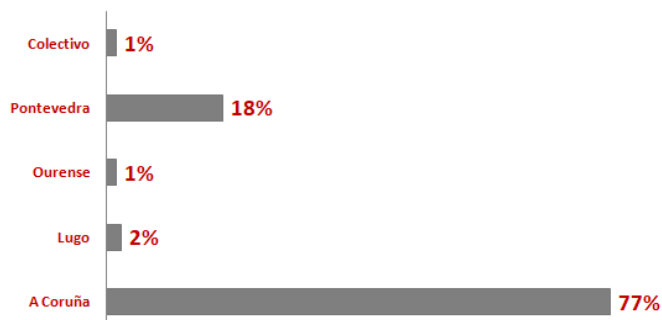

Entre os menores de idade se atopan os adolescentes e nenos e nenas que migran soas que ven vulnerados os seus dereitos de forma constante, sobre todo no que se refire á tramitación da súa residencia legal, obriga que a Administración incumpe reiteradamente.

2.-Distribución das denuncias por territorio

Malia dispor da posibilidade de rexistrar casos de discriminación desde calquera lugar de Galicia a través da nosa páxina web www.sosracismogalicia.org, o certo é que a implantación territorial e os propios medios cos que conta cada unha das oficinas de Galicia condiciona o número de casos recollidos. É por iso que a alteración estatística de asuntos acontecidos na provincia da Coruña onde leva implantada a OID varios anos, e na provincia de Pontevedra ao contar coa oficina aberta en Vigo, son notablemente superiores fronte ao resto de provincias, ao ser as localidades que durante o ano 2019 contaron con aportación económica para este servizo.

Así, na provincia da **Coruña rexistráronse 104 vulneracións**, en **Pontevedra 24**, en **Lugo 3** e en **Ourense 2**. Das recollidas, hai dúas vulneracións que se considera que afectan a nivel galego, por tratarse de condutas discriminatorias vertidas en medios de comunicación ou por redes sociais.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

3.-Clasificación das discriminacións por ámbito

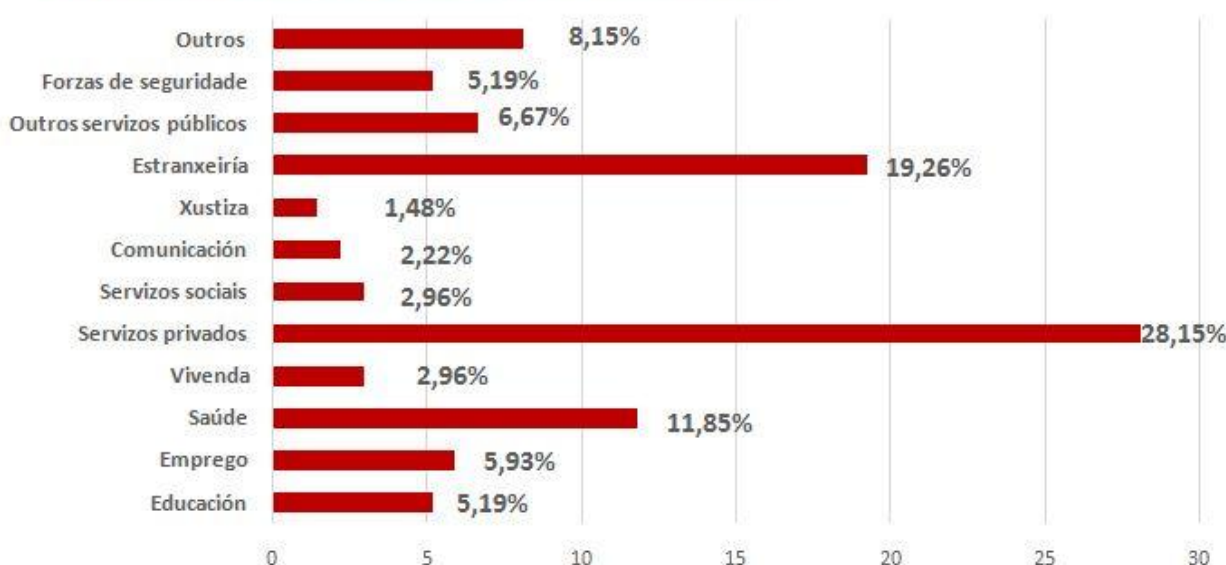
A maior parte das denuncias das que tiveron coñecemento ás OID de SOS Racismo Galicia en 2019 gardan relación con condutas discriminatorias dadas na prestación de **servizos privados (28,15%)**, seguidos das vulneracións de dereitos dadas nas oficinas de **Estranxeiría (19,26%)** e no ámbito da **saúde (11,85%)**.

Esta clasificación por ámbitos de discriminación non fai máis que reflectir a necesaria concienciación da sociedade actual, que vulnera os dereitos das persoas migrantes e racializadas de forma continua, deliberadamente e sen pudor ningún, con especial fincapé na prestación de **servizos privados**. A denegación de acceso a estes

servizos encabeza as estatísticas e tradúcese, na maior parte das ocasións recollidas, na denegación da apertura de contas bancarias ou bloqueo das mesmas sen motivos xustificados.

Esta tipoloxía recolle as desigualdades no trato por parte de persoas particulares ou empresas no ámbito das relacións de consumo ou de servizos, como o persoal empregado nas entidades bancarias ou nas inmobiliarias, propietarios/as de vivendas en aluguer, dependentes en establecementos, etc. Así mesmo, falamos de racismo e xenofobia por parte de persoas ou empresas na atención en pequenos comercios, grandes superficies ou negocios rexentados por profesionais. Entraremos en materia máis profundamente no apartado de discriminación no acceso a servizos privados.

Segundo o ámbito da discriminación

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

As vulneracións nas oficinas de estranxeiría e en materia de saúde veñen derivadas de denuncias por ter recibido un trato discriminatorio, inxusto ou por ter incumplido a lexislación, na maioría dos casos por parte do funcionariado das xanelas de atención da Administración Pública. En SOS Racismo Galicia demandamos unha maior formación a este persoal, así como a pertinencia de estabilidade dos seus postos de traballo no tempo, pois a mudanza constante de persoal (en centros de saúde, por exemplo) dificulta que o persoal de atención coñeza a grande casuística das situacións das diferentes persoas, o que se traduce moitas veces en vulneracións de dereitos.

Alén dunha maior formación, debemos ser conscientes de que o persoal que traballa para a Administración son persoas que moran nesta sociedade e, polo tanto, perciben e reproducen o racismo e a xenofobia de igual forma que esta. Isto non se pode permitir e debe corrixirse de inmediato por parte dos poderes públicos, mediante formación, recomendacións e pautas a seguir que dean a coñecer a lexislación vixente na materia, a prohibición de todo tipo de discriminación e que prohiban terminantemente a expresión de opinións persoais e “erradas” recomendacións por parte do persoal da Administración cara ás persoas que acoden aos servizos públicos.

4.-Clasificación das discriminacións segundo o axente discriminador

É transcendental tamén clasificar os casos segundo o axente discriminador de cara á análise da fonte destas condutas racistas ou xenófobas. Aclarar que os casos recompilados neste informe transcenden o eido penal e os chamados “delitos de odio” en senso estrito, recollendo todas aquelas condutas discriminatorias baseadas nun motivo racista ou xenófobo, pois é substancial visibilizar aquelas actuacións que pasan máis desapercibidas e que moitas veces están tan normalizadas que non chegan a entenderse como racismo ou xenofobia, mais que constitúen igualmente unha vulneración de dereitos.

Máis dun terzo das denuncias que chegan ás OID de SOS Racismo Galicia o son por **racismo institucional (31,85%: 42 de 135)** categoría na que enmarcamos as vulneracións de dereitos acontecidas nas oficinas de estranxeiría (19) ou no acceso á nacionalidade (7), entre outras. Dos diferentes aspectos que engloba o racismo institucional, recolleemos todos aqueles casos relativos a condutas discriminatorias, tanto directas como indirectas; a vulneración de dereitos nos trámites de estranxeiría e nacionalidade, no ámbito da saúde, etc. A seguir atopamos as denuncias por **actuacións discriminatorias no**

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

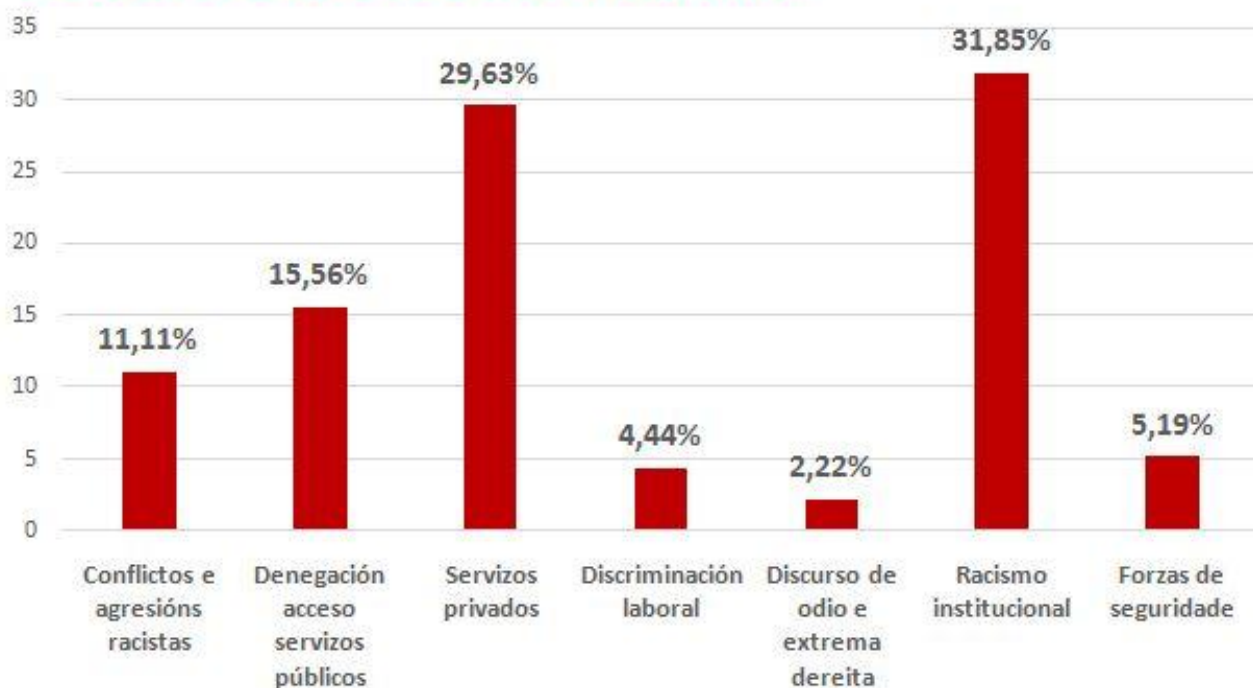
acceso a servizos privados (29,63%) constituíndo a denegación de apertura de contas bancarias a maior parte destas vulneracións; a **denegación de acceso a servizos públicos (15,56%)**, como a asistencia sanitaria; os casos por **discriminación e condutas xenófobas entre particulares (11,11%)**, os **abusos das forzas de seguridade públicas (5,19%)**, a **discriminación no ámbito laboral (4,44%)** e, en último lugar pero igualmente importantes, as vulneracións de dereitos provocadas polo discurso da **extrema dereita ou discurso do odio (2,22%)**.

Así, durante o 2019 a **denegación de acceso a servizos públicos** foi obxecto de abundantes denuncias, sobre todo no ámbito da asistencia

sanitaria.

Por outra banda, a **denegación de acceso a servizos privados** incrementouse de xeito notable respecto ao ano 2018, atopándonos con múltiples denuncias derivadas da dificultade de apertura de contas bancarias baixo escusas tan surrealistas como que non se permite abrir contas bancarias a solicitantes de Protección Internacional porque “*a impresora non permite escanear ese tipo de documentos*”. Así mesmo, as persoas racializadas ou migrantes ven serias dificultades á hora de realizar actos tan cotiás como alugar unha vivenda, abrir unha conta bancaria ou gozar do tempo de lecer indo de compras. As denuncias por denegación de servizos privados foron a categoría

Segundo o tipo de discriminación

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

que máis aumentou, mudando radicalmente a súa evolución, respecto de anos anteriores.

Tamén ascenderon as denuncias recollidas por agresións racistas ou xenófobas entre particulares (11,11% no 2019) aumentando considerablemente respecto aos datos recollidos en 2018 (6,25%). As vulneracións de dereitos perpetradas polas forzas de seguridade (públicas na totalidade das vulneracións recollidas) mantéñense nos mesmos termos que anos anteriores.

Aclaración no modo de clasificar segundo tipoloxía:

Debemos salientar que o racismo institucional é un concepto tan amplo que podería abranguer tamén as condutas clasificadas dentro da tipoloxía de denegación de acceso a servizos públicos, así como os abusos das forzas de seguridade públicas. En SOS Racismo Galicia procedemos á súa clasificación de xeito separado para permitirnos unha análise máis detallada sobre as diferentes condutas discriminatorias, ademais de pola importancia que reside nelas. En relación aos abusos polas Forzas de Seguridade do Estado, estas son un tipo de condutas discriminatorias bastante graves e abusivas dado o *estatus de autoridade* do axente discriminador que as realiza, motivo polo cal se contabilizan e

clasifican noutro apartado diferente do racismo institucional pola intensidade e gravidade que comportan en si mesmas. É por isto que **se clasificásemos en grandes bloques as denuncias recibidas, poderíamos afirmar que máis da metade das condutas denunciadas nas OID responden a vulneracións derivadas do racismo institucional (racismo institucional 35,56% + denegación de acceso a servizos públicos 15,56% e abusos das FF.CC.S.E. 1,48% = 52,60%).**

5.-Clasificación por tipoloxía de intervención e resolución

Non todos os casos que se recollen nas OID contemplan unha resposta xudicial, ben porque a denuncia recibida non busca unha reparación senón deixar constancia dun feito que se considera contrario ao principio de igualdade de trato, ou ben porque a vía xudicial non é a máis axeitada para a súa resolución.

Segundo o asunto do que se trate e a escolla da persoa denunciante, existen formas de resolución do conflito: Durante o ano 2019, **máis de dous terzos das vulneracións recollidas (65,19%) foron obxecto de intervención por SOS Racismo Galicia**, sendo o xeito de intervención maioritario, con un **30,68% a mediación**, seguido do **27,27% de asuntos nos que se acudiu á vía administrativa**

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

como vía de posíbel reparación ou solución do conflito. Tamén, o **5,68% dos casos foron xudicializados** e o 1,48% levados pola vía de defensa do consumidor. No resto dos asuntos a vía de actuación foi diversa (derivación a outros servizos ou entidades, incidencia social, etc.).

Non se realizou ningunha intervención en algo máis dun terzo das denuncias recibidas (34,81%) ben porque se trataba de temas nos que se atopou unha solución alternativa; ben porque a persoa non o quixo; porque non se vía posíbel ningunha solución polas vías legais establecidas; ou mesmo porque tan só se fixo chegar a vulneración a efectos de deixar constancia.

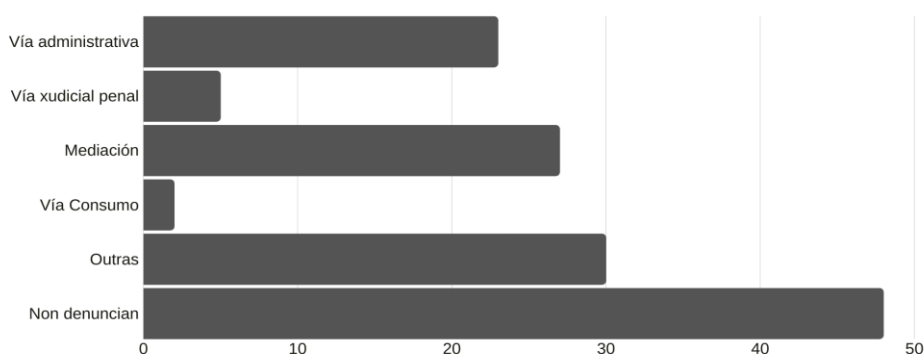
Unha parte destas vulneracións foron obxecto de procedementos xudiciais que, en moitos casos, finalizarán de maneira insatisfactoria para a persoa denunciante. Isto é porque se xa resulta difícil que un órgano xudicial aprecie o agravante de racismo nunha acción delituosa, conseguir a reparación da vítima ante actuacións

discriminatorias é un labor complicado que require ferramentas eficaces que permitan a restauración do dano causado.

En conclusión, os baixísimos índices de denuncias que se realizan por actuacións discriminatorias en materia de racismo e xenofobia, ao igual que acontece con moitos outros casos que afectan a colectivos historicamente discriminados, son debidos, non apenas ao comportamento e os medos da persoa denunciante, senón ás múltiples trabas ás que se enfrontan (como son a dificultade de acceso á xustiza ou o racismo institucional).

Finalmente salienta que este medo non é infundado, visto que existen ocasións nas que ás persoas denunciante se lles incoa un expediente de expulsión cando a súa situación administrativa é irregular, o que é unha clara vulneración de dereitos por parte da Administración. Esta actuación por parte dos poderes públicos coloca ás persoas que teñen sufrido discriminación nunha situación de grande risco e maior vulnerabilidade.

Segundo a metodoloxía de intervención

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

DISCRIMINACIÓN E CONDUTAS XENÓFOBAS ENTRE PARTICULARES

Este tipo de condutas discriminatorias atopan a súa motivación nun imaxinario racista e/ou xenófobo, pois operan contra persoas pertencentes a un grupo ou colectivo historicamente discriminado, por teren marcadores *raciais*/étnicos ou unha orixe diferente.

Estas actitudes ou comportamentos prodúcense por parte de particulares e poden darse en ámbitos públicos ou privados da sociedade: discusións en locais de ocio, conflitos entre veciños/as por problemas de convivencia, liortas das crianzas na escola, etc. Por iso, sempre que sexa posible, se deben avaliar os insultos ou ofensas que se profesan e que características físicas ou marcadores se teñen en conta para danar a unha persoa, xa que estes indicadores pode axudar a clasificar certas ofensas como racistas, xenófobas ou doutro tipo. Cómpre sempre atender, nestes casos, á percepción da persoa que recibe a agresión ou a conduta discriminatoria á hora de cualificalo como racismo e/ou xenofobia, así como as expresións proferidas no momento ou a pertenza da persoa agresora a determinados colectivos ultras, entre outros factores.

Esta tipoloxía abrangue aqueles conflitos entre

persoas particulares non derivadas da prestación de servizos empresariais, e sempre que estas non se atopen exercendo funcións vencelladas á Administración, e poden acontecer tanto no ámbito público (na rúa, na escola ou no traballo), coma no ámbito privado.

No ano 2019, recolléronse 15 denuncias por estes motivos, o que supón un 11,11% do total de denuncias recollidas.

Conflictos e agresións racistas (15 denuncias)

Unha das denuncias recollidas é a situación á que se tivo que enfrontar EDUARDO (nome ficticio). EDUARDO foi vítima da aporofobia que deliberadamente inculcan os poderes e os medios de comunicación entre as máis empobrecidas e precarizadas.

EDUARDO era usuario do Albergue Municipal, no que compartía espazo con outras persoas da

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

mesma cidade. Nun ambiente de por si duro e hostil, EDUARDO foi obxecto de acoso, insultos e incluso roubos por parte dun grupiño de usuarios do Albergue. Estas accións eran acompañadas de frases coma “vete a tu país”, “morenito te vas a enterar, estás ocupando un sitio que es nuestro”, “por culpa de los tuyos nosotros nos quedamos sin ayudas”, etc.

A escaseza de recursos públicos para as persoas empobrecidas e sen fogar fai que as persoas vexan como un “inimigo” un “competidor” ás persoas que eles entenden como “de fóra” ou “diferentes”.

EDUARDO denunciou ante o xulgado de garda eses insultos e acoso, pero, como adoita ser habitual, é moi custoso que os xuíces aprecien a agravante de discriminación, a motivación racista e xenófoba nos delitos denunciados. Polo que, normalmente, este tipo de actuación (e así pasou no caso de EDUARDO) remata nun xuízo por delito leve, sen que se considere esa especial circunstancia e onde só se xulgan as accións en si mesmas.

O maior escollo que atopamos en SOS Racismo Galicia á hora de denunciar é que a persoa que sufriu a vulneración dea o paso de interpor a denuncia. Isto non acontece sempre, xa que, en moitos casos, as persoas están cansas da dobre vitimización que sofren por parte dos axentes xudiciais, ou teñen medo polas consecuencias se están en situación irregular, ou están fartas da falla de credibilidade automática que se lles outorga. En definitiva, en moitas ocasións, as persoas que sofren discriminación non denuncian porque non cren ver recompensado o esforzo que lles supón a denuncia e o subseguinte periplo xudicial.

Agardamos que a mobilización de todas as xentes que conformamos a sociedade na que habitamos permita identificar, rexistrar e denunciar calquera forma de discriminación e maltrato, facendo así valer as vidas e dereitos de todas as persoas e, deste xeito, evitar a perpetración de agresións discriminatorias e vulneracións de dereitos contra as persoas racializadas non brancas ou migrantes.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

RACISMO INSTITUCIONAL

O chamado racismo institucional é un termo acuñado nos anos 60 nos EE.UU., no contexto das loitas polos dereitos da poboación afroamericana, e que fai alusión a aqueles ordenamentos legais e pautas de condutas establecidos cos que as persoas pertencentes ao grupo *dominante* (entendido como colectivo ou agrupación que ostenta os niveis de poder económico e social naquela sociedade) oprimen ao grupo subordinado.

O racismo institucional abrangue varios ámbitos, como son os discursos de representantes institucionais e a utilización pública con fins electoralistas dos discursos xenófobos, e en particular os “discursos de preferencia nacional”; as condutas discriminatorias de funcionarios que representan á Lei e ao Estado (policía, garda civil, funcionariado de estranxeiría, militares, etc.); medidas, regulamentos, leis e decretos que limitan os dereitos sociais, políticos e económicos das persoas por mor do seu lugar de orixe, de nacemento, a súa *raza* ou etnia; e, finalmente, o culturalismo e etnocentrismo que estruturan as políticas sociais e orientan a intervención social dos/as profesionais que traballan en contextos multiculturais no eido social, educativo e sanitario (AGUILAR-BURASCHI, 2012).

Debemos salientar que o racismo institucional é un concepto realmente amplo, que abrangue unha grande diversidade de condutas, como poden ser as vulneracións no ámbito da saúde como a facturación das atencións, así como as identificacións por perfil étnico ou redadas racistas, etc.

A denegación de acceso a servizos públicos e as condutas discriminatorias e abuso de poder das Forzas e Corpos de Seguranza do Estado tamén son consideradas racismo institucional, **mais desde o equipo de SOS Racismo Galicia entendemos que deben ser tratadas de xeito diferenciado**, por iso procedemos á súa clasificación de xeito separado, para permitirnos unha análise máis detallada sobre as diferentes condutas discriminatorias, pois cómpre salientar a súa existencia de forma específica, na maior parte dos casos, dada a gravidade que revisten os feitos, polo que se tratarán no seu apartado correspondente.

Porén, **se clasificásemos en grandes bloques as denuncias recibidas, poderíamos afirmar que máis da metade das condutas denunciadas nas OID responden a vulneracións derivadas do racismo institucional (racismo institucional 35,56% + denegación de acceso a servizos públicos 15,56% e abusos das FF.CC.S.E. 1,48% = 52,60%).**

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Lembremos que o alicerce fundamental contra as condutas discriminatorias se atopa no artigo 14 da Constitución Española, o cal sinala que non pode prevalecer discriminación algunha por razón de nacemento, *raza*, sexo, relixión, opinión ou calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. E esa prohibición de discriminación esténdese a todos os ámbitos da vida dunha persoa, tanto públicos como privados.

Esta racismo institucional acontece, segundo os asuntos que chegan a SOS Racismo Galicia, de xeito maioritario nas oficinas de estranxeiría e nos centros de saúde.

Racismo Institucional (43 denuncias)

Oficinas de estranxeiría

O racismo institucional afecta directamente á

poboación migrante, atopando a súa maior concentración nas oficinas de estranxeiría das Subdelegacións de Goberno. Isto é debido a que tanto as políticas públicas, como os prexuízos do grupo maioritario e de poder da sociedade, inflúen no xeito que ten o funcionariado de relacionarse coas persoas asistentes a estas oficinas.

A obrigatoria presencialidade á hora de entregar a documentación nas oficinas de estranxeiría, unido aos poucos recursos económicos destinados á materia para axilizar as longas esperas e a grande cantidade de persoas migrantes que acoden cada día a estas oficinas, deshumanizan os procedementos administrativos, converténdose as persoas en meras “solicitudes”, en nada máis que “números”, o que provoca que a atención moitas veces se precarice, chegando incluso á situacións de vulneración de dereitos.

Nos procedementos de solicitude en estranxeiría, confirmamos que, en repetidas ocasións, o funcionariado non recolle a documentación que os e as interesadas presentan na súa solicitude inicial, baixo o pretexto da falta de algún dos documentos necesarios para a tramitación. En relación a isto, de ser necesario algún documento a máis, a Administración ten a obriga de requirilo posteriormente por escrito, o que vén significar que non é obriga da persoa solicitante a entrega da totalidade da documentación nun primeiro momento. Neste sentido, o artigo 68 da Lei de

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Procedemento Administrativo Común non esixe a presentación de todos os documentos que deben acompañar a solicitude co escrito inicial, senón que establece que, de non presentarse algún dos documentos requiridos e imprescindibles, este será requirido pola Administración á persoa interesada, outorgando 10 días hábiles para a súa presentación por Rexistro público. Así, a negativa de recollida de documentación constitúe unha vulneración de dereitos, que apenas é un reflexo máis do racismo institucional ao que as persoas migrantes se ven sometidas.

Nacionalidade

Segundo a lexislación vixente, a solicitude da nacionalidade española debe ser resolta pola Administración no prazo dun ano. Actualmente, as solicitudes están a ser resoltas con máis de tres anos de retraso, incluso máis nalgún caso, o que consideramos unha vulneración de dereitos, posto que non se está a conceder a nacionalidade a persoas que cumpren todos os requisitos legais esixidos.

Esta realidade, alén dun mero incumprimento de prazos por parte da Administración, supón unha forma máis de racismo institucional, o que significa un verdadeiro agravio aos dereitos das persoas estranxeiras, minguando a práctica dos seus dereitos e dificultando e obstaculizando a

igualdade entre a poboación española e a estranxeira. Salientar que durante o tempo de espera non poden desfrutar dos dereitos que lle corresponden como nacionais como votar, ou outorgar aos seus familiares a condición de familiares de persoa comunitaria, entre moitas outras cousas.

Desta forma, e até que non consigan a nacionalidade, a maior parte das persoas estranxeiras (agás as persoas dalgúns poucos países e apenas para as eleccións locais) non poden exercer o seu dereito a voto, impedíndoselles a súa participación nos asuntos públicos e na vida política a través do sufraxio ao que deberían ter acceso, mais que non poden exercer por mor da demora da administración.

Estamos a comprobar, ano tras ano, como o Ministerio incumpre sistemática e deliberadamente o prazo dun ano legalmente previsto, para a resolución dos expedientes de solicitude de nacionalidade española por residencia. Un deses moitos casos foi o de JONATHAN (nome ficticio).

JONATHAN chegou á oficina cunha solicitude de nacionalidade presentada en 2016, non tendo noticia algunha do seu procedemento desde esa solicitude. Nin sequera contaba con número de expediente, e cando chamaba ao Ministerio o que lle dicían era, simplemente, que “tiña que agardar”.

JONATHAN, como a meirande parte das persoas

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

que solicitan a nacionalidade española por residencia, cumpría todos os requisitos para poder acceder a ela, pero seguía agardando porque a falta de resolución expresa neste procedemento supuña, por disposición legal, a desestimación da solicitude por silencio administrativo.

Ante esta situación non quedaba máis que acudir á vía xudicial, recorrendo esa presunta desestimación. E co que nos atopamos foi que no mesmo momento de anunciar o recurso contencioso-administrativo (paso previo do procedemento xudicial), JONATHAN recibiu a resolución estimando a súa solicitude e concedéndolle a nacionalidade.

A pasividade e o retraso xeneralizado na tramitación dos expedientes de nacionalidade, están a obrigar aos solicitantes a acudir á vía xudicial ante a Audiencia Nacional en Madrid, con todo o que iso supón (avogado/a, procurador/a, custes, ...), para forzar á Administración a conceder a nacionalidade a persoas que teñen dereito a ela e que levan anos agardando a esa concesión.

Acceso á saúde

No ámbito sanitario, o racismo institucional é continuado, visibilizado a través de condutas que van desde a denegación de atención médica a persoas en situación de irregularidade

administrativa, até a solicitude de documentación inexistente nos países de orixe das persoas migrantes para o acceso a recursos aos que teñen dereito, pasando por atencións médicas sen respecto algún pola cultura da persoa atendida e unha morea de comportamentos e actuacións de vulneración de dereitos por parte do corpo de profesionais sanitarios e o funcionariado de atención.

Parece que, en relación ás persoas migrantes, non fosen de aplicación os Dereitos Humanos, que no ámbito de acceso á saúde, as institucións e os gobernos están obrigados a cumprir. É competencia, tanto das institucións do territorio de residencia como das/os profesionais que nel traballan, estar ao tanto sobre a lexislación en materia de dereitos sanitarios, independentemente da situación administrativa da persoa que acuda a un centro de saúde, e, polo tanto, non tentar levar a cabo accións de *motu proprio* que violentan e van en prexuízo dos dereitos das persoas.

Alén dos comportamentos individuais das persoas que traballan no ámbito da saúde pública, o racismo institucional atópase tan arraigado nos poderes públicos que até os Tribunais resolven a favor da discriminación e en contra dos Dereitos Humanos. É o caso da Sentenza do Tribunal Supremo ditada en maio deste 2019 e que denega o recoñecemento do dereito á asistencia sanitaria

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

“universal” aos/ás familiares de persoas comunitarias reagrupadas, como analizamos a continuación:

Sanidade universal: realidade ou ficción? A negativa ao recoñecemento da asistencia sanitaria pública e gratuíta dos familiares de persoas comunitarias: STS 1769/2019, de 13 de maio¹

No ano 2019 volvemos ser testemuñas dunha nova resolución xudicial que veu recortar, aínda máis, os dereitos máis fundamentais das persoas migrantes, neste caso o **dereito á asistencia sanitaria pública e gratuíta**. Estamos a falar da **Sentenza do Tribunal**

¹RESOLUCIÓN ESTUDADAS:

- Sentencia do Xulgado do Social nº 1 de Pontevedra de 06/04/2017
- Sentencia da Sala do Social do Tribunal Superior de Xustiza de Galicia de 02/12/2017.
- Sentenza da Sala do Social do Tribunal Supremo 1769/2019 de 13 de Maio.

LEXISLACIÓN VALORADA:

- Lei Orgánica 4/2000, sobre dereitos e liberdades dos estranxeiros en España e a súa integración social.
- Real Decreto 557/2011, de 20 de abril, polo que se aproba o regulamento da LO 4/2000.
- Real Decreto 240/2007, de 16 de febreiro, sobre entrada, libre circulación e residencia de cidadáns dos estados membros da UE e doutros estados parte no acordo sobre o Espazo Económico Europeo.
- Real Decreto Lei 7/2018, de 27 de xullo, sobre acceso universal ó Sistema Nacional de Saúde.
- Decreto 907/1996, de 21 de abril, polo que se aproba a Lei Xeral da Seguridade Social.
- Lei 14/1986, de 24 de abril, Xeral da Seguridade Social.
- Real Decreto 1192/2012, de 3 de agosto, polo que se regula a condición de asegurado e beneficiario a efectos de asistencia sanitaria en España con fondos públicos a través do Sistema nacional de Saúde.
- Real Decreto 16/2012, de 20 de abril, de medidas urxentes para garantir a sostenibilidade do Sistema Nacional de Saúde.
- Constitución Española.

Supremo nº 1769/2019, de 13 de maio de 2019, ditada en unificación de doutrina, e que conclúe que aos familiares de comunitarios non se lles recoñeza o dereito á asistencia sanitaria do Sistema Nacional de Saúde con cargo a fondos públicos.

Analizamos en que contexto foi ditada dita Sentenza e que argumentos utiliza para denegar o devandito dereito:

A Sentenza do Tribunal Supremo ven de resolver un recurso de casación interposto polo Instituto Nacional da Seguridade Social contra a decisión dun Xulgado do Social de Pontevedra que recoñeceu o dereito á asistencia sanitaria con cargo a fondos públicos a unha muller de nacionalidade cubana, residente en España por reagrupación coa súa filla de nacionalidade española, e por tanto, posuidora dunha tarxeta de residencia de familiar comunitario.

Que resolvía a Sentenza do Xulgado Do Social de Pontevedra (confirmada despois polo Tribunal Superior de Xustiza de Galicia)?

A Sentenza recoñece o dereito á asistencia sanitaria partindo da base incuestionable de que a persoa reagrupada ten recoñecida a autorización de residencia temporal como reagrupada de familiar comunitario, e por iso a súa situación encaixa no ámbito do artigo 2.b 3º do RD 1192/2012, de 3 de agosto, polo que se regula a condición de

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

asegurado e de beneficiario a efectos da asistencia sanitaria en España, con cargo a fondos públicos, a través do Sistema Nacional de Saúde.

Isto é así porque reúne os requisitos establecidos no precepto: *“3º. Ser nacional dun país distinto dos mencionados nos apartados anteriores ou apátridas e titulares dunha autorización para residir en territorio español, mentres esta se manteña vixente nos termos establecidos na normativa específica.”*

Sinala, en apoio de dita teoría, que ao ser familiar reagrupado por una persoa comunitaria (española neste caso), non se lle esixe acreditar, a efectos da obtención da tarxeta de residencia, nin a suficiencia de recursos económicos, nin a cobertura sanitaria durante a estancia en España (conforme dispón o artigo 8 do Real Decreto 240/2007, de 16 de febreiro sobre entrada, libre circulación e residencia en España de cidadáns dos Estados membros da UE e doutros Estados parte no acordo sobre o Espazo Económico Europeo).

En definitiva, dita resolución xudicial considerou que unha vez obtida a tarxeta de residente entraría de pleno no ámbito de actuación do RD 1192/2012 e polo tanto tería dereito á asistencia sanitaria con cargo a fondos públicos, sen máis trámite ou requisito. Porque, insistimos, o mencionado artigo 8, especificamente dedicado aos familiares de comunitarios, non esixe que presenten cobertura sanitaria propia.

Dita sentenza foi confirmada en Suplicación polo Tribunal Superior de Xustiza de Galicia en virtude de Sentenza de 21/12/2017.

O Instituto Nacional da Seguridade Social recorre en Casación para a unificación de doutrina esta Sentenza, por non estar conforme, ante o Tribunal Supremo, quen resolve o seguinte:

O Tribunal Supremo acolle os argumentos e alegacións expostos polo INSS no recurso e sinala que **todos os migrantes con tarxeta de familiar de comunitario carecen do dereito á asistencia sanitaria do Sistema Nacional de Saúde.**

Para chegar a tal conclusión, realiza unha equiparación entre as persoas familiares de comunitarios e os familiares reagrupados por unha persoa estranxeira non comunitaria e, nun exercicio de enxeñaría xurídica, aplica a todos eles o RD 557/2011, de 20 de abril, polo que se aproba o Regulamento da LO 4/2000 sobre dereitos e liberdades dos estranxeiros en España e a súa integración social; norma máis restritiva e que (a diferenza do RD 240/2007) si esixe que a persoa estranxeira reagrupada acredite ter cuberta a asistencia sanitaria polos seus propios medios, excluíndoa da cobertura do Sistema Nacional de Saúde.

Así, a Sentenza fai (na nosa opinión) unha errónea, e sobre todo, interesada interpretación da regulación, aplicando unha norma máis

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

restritiva, co resultado de privar do dereito á asistencia sanitaria española ós familiares de comunitarios, englobándoos na LO 4/2000 e o seu regulamento (RD 557/2011), que se encargan doutro tipo de tarxetas de residencia, en lugar do RD 240/2007, expresamente ditado para o suposto de persoas con tarxeta de residencia de familiar de comunitario.

Pero é que, se analizamos a lexislación reguladora da Asistencia Sanitaria no Estado Español, chegamos á mesma conclusión: a sentenza deixa fora da cobertura sanitaria a persoas que, non só deberían gozar de tal cobertura, senón que efectivamente teñen dereito a ela.

Coa aprobación da Lei de Seguridade Social en 1996 (Decreto 907/1996 de 21 de abril) introdúcese xa a asistencia sanitaria como unha prestación máis da acción protectora do Sistema da Seguridade Social (artigo 20.1 e 98 e ss.) levando a ese ámbito un dos principios que o inspiraban: **A UNIVERSALIDADE.**

A Constitución española viu a recoñecer no artigo 43 o dereito a protección da saúde, dentro dos principios reitores da política social e económica.

Con base a iso, a Lei 14/1986, de 25 de abril, Xeral de Sanidade, viría a xeneralizar o ámbito nacional da protección da asistencia sanitaria pública para a toda a poboación española, en condicións de igualdade efectiva.

O principio de universalidade que inspiraba esa protección fixo que esa asistencia sanitaria fora progresivamente ampliándose, e así atopámonos co RD 1088/1989, de 8 de setembro, polo que se estende a cobertura da asistencia sanitaria da SS ás persoas sen recursos económicos.

Polo que ás persoas estranxeiras se refire, na reforma operada polo Real Decreto Lei 16/2012, de 20 de abril, de medidas urxentes para garantir a sostibilidade do Sistema Nacional de Saúde, introdúcese o concepto de asegurado e beneficiario. E no seu artigo 6 especificase a documentación que ten que presentarse coa solicitude para ser considerado asegurado ou beneficiario, sinalando o apartado e); *“declaración responsable de non ter cobertura obrigada da prestación sanitaria por outra vía, acompañada no se caso dun certificado emitido pola institución competente en materia de Seguridade Social e de asistencia sanitaria do país de procedencia do interesado, acreditativo de que non procede a exportación do dereito a prestación de asistencia sanitaria en España.”*

A día de hoxe, (non aplicable na sentenza estudada por ser anterior á súa aprobación) o **Real Decreto Lei 7/2018, de 27 de xullo, sobre o acceso universal ó sistema nacional de saúde**, obviando os conceptos de asegurado e beneficiario, e retomando o de titular do dereito á asistencia sanitaria, sinala que: *“para facer efectivo este*

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

dereito as persoas titulares deberán atoparse nalgún dos seguintes supostos (...) ser persoa estranxeira e con residencia legal e habitual no territorio español, e non ter obriga e acreditar a cobertura da prestación sanitaria por outra vía.”

Este é precisamente o suposto das persoas con tarxeta de familiar de comunitario: residen legalmente en España e o artigo 8 do RD 24/2007 non lles esixe, para a obtención da residencia, a cobertura sanitaria por outra vía.

Iso ven a complementar o disposto no artigo 12 da Lei 4/2000, que dispón que os estranxeiros teñen dereito á asistencia sanitaria nos termos previstos na lexislación vixente en materia sanitaria.

En definitiva, podemos comprobar como, tanto a lexislación sobre estranxeiría, como a lexislación sobre prestación sanitaria, avalarían a legalidade e necesidade de recoñecer o dereito á asistencia sanitaria con cargo a fondos públicos ós familiares de comunitarios.

Porén, máis aló da estrita corrección xurídica da resolución estudada, parécenos fundamental por de relevo o feito de que, unha vez máis, os Tribunais de Xustiza, nesa labor de interpretación lexislativa, volven recortar dereitos ás persoas estranxeiras.

No Estado Español estase a proclamar a existencia dunha asistencia sanitaria universal, que, porén,

con cada cambio lexislativo e con cada resolución xudicial, vese progresivamente recortada para o colectivo de persoas estranxeiras e migrantes.

Deixando fora a estas persoas dun dereito tan fundamental no Estado de dereito e Benestar, como a asistencia sanitaria universal e gratuíta.

A situación das nenas, nenos e adolescentes migrantes tuteladas pola Administración Pública

Neste ano 2019 tivemos a oportunidade de comprobar de primeira man o desamparo institucional ao que se enfrontan os nenos, nenas e adolescentes que chegan ao noso país sen acompañamento dun adulto ou familiar maior de idade.

No mes de marzo recibimos chamada dunha educadora dun centro de protección de menores de Galicia pedindo asesoramento sobre a situación na que se atopaban 16 menores procedentes de Marrocos tutelados nese centro.

Mantidas varias reunións co equipo directivo do Centro e cos propios menores, comprobamos como a Xunta de Galicia estaba a desatender a súa obriga legal de solicitar e tramitar a residencia para estes rapaces. As educadoras estaban a ser testemuñas de como os rapaces eran ingresados no centro,

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

baixo a tutela do servizo de menores, e por parte de Administración se deixaba pasar o tempo até que cumprían a maioría de idade, finalizaba a tutela e os deixaban literalmente “na rúa”, en situación irregular e sen opción e recurso algún.

A entidade de protección ten a obriga de iniciar o expediente de solicitude para a consecución da residencia dos e das menores estranxeiros/as que teña tutelados, e a Fiscalía ten legalmente atribuída a función de velar porque esa obriga se cumpra.

Por iso, decidimos manter unha entrevista coa Fiscal encargada na provincia para exporlle a situación. Así mesmo, mantivemos unha reunión coa Xefa de Servizo de menores.

Tras varias reunións e xestións puidemos comprobar como, dende a Administración, comezaron a cumprir con esa obriga e iniciaron (aínda que con elevado atraso) as xestións necesarias para levar a cabo a regularización dos menores tutelados antes de cumprir a maioría de idade, en moitos casos “a contra reloxo” porque varios tiñan xa 17 anos.

Tivemos que forzar que alguén dera “a voz de alarma”, visibilizando a situación destes nenos na nosa Comunidade Autónoma, para que a Administración decidise encargarse deles e cumprir co seu deber de tramitarlles a residencia.

A pesar de isto, algúns chegaron tarde a esa situación e se viron na rúa, “sen papeis”, e dependendo da actividade asistencial dos servizos sociais de atención primaria.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

DENEGACIÓN DE ACCESO A SERVICIOS PÚBLICOS

A denegación dunha prestación pública por un motivo discriminatorio a unha persoa que teña dereito á mesma é unha conducta delituosa castigada no artigo 511 do Código Penal:

“O particular encargado dun servizo público que denegue a unha persoa unha prestación á que teña dereito por razón da súa ideoloxía, relixión ou crenzas, a súa pertenza a unha etnia ou raza, a súa orixe nacional, o seu sexo, orientación sexual, situación familiar, por razóns de xénero, enfermidade ou discapacidade”.

Este tipo de conducta discriminatorias, que poden chegar a supor unha denegación ou rémora á hora de acceder a un recurso público, é un modo de racismo institucional, como foi exposto anteriormente. En SOS Racismo Galicia clasificamos esta conducta de xeito separado á tipificación de racismo institucional por considerala unha conducta específica e tipificada como tal na normativa penal, alén da importancia e gravidade que reviste, causas polas que tratamos este tipo de discriminación de forma separada.

No ano 2019, a denegación de acceso a servizos públicos constituíu un 15.56% das denuncias, negando o acceso a servizos e prestacións públicas como os que se expoñen a continuación:

Negativa de expedición do Documento Nacional de Identidade a un menor de nacionalidade española:

Unha familia procede á tramitación da nacionalidade española por simple presunción do fillo menor. Unha vez expedido o certificado de nacionalidade do Rexistro Civil, piden cita e acoden o día da mesma á Comisaría de Policía para proceder á expedición do Documento Nacional de Identidade do menor, tal e como lles foi indicado no mesmo Rexistro Civil. Unha vez alí, a persoa encargada nesa Comisaría non lle permite a expedición do documento con base en que a nai do menor está en situación irregular, cuestión que non ten nada que ver e non afecta ao menor, que ten nacionalidade española e que, por tanto, ten o dereito á expedición do seu propio DNI.

Incriblemente, isto ten acontecido en varias ocasións e con persoas diferentes, sendo a Comisaría de Policía da Coruña a que máis trabas pon á hora da expedición dos DNI de menores con nacionalidade española adquirida por simple presunción. Finalmente, na maior parte dos casos, conseguíuse a expedición do D.N.I. tras varias tentativas e a través da mediación da entidade.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Asistencia sanitaria:

AMINE (nome ficticio) acode por segunda vez ao seu centro de saúde para un recoñecemento médico debido a súa hipertensión, xa que un médico que a atendera anteriormente nese mesmo centro lle tiña recomendado a realización dun recoñecemento debido á súa condición de hipertensa.

Así mesmo, AMINE volve ao médico. Inxustamente, o médico que a atendeu no segundo día non quixo nin revisarlle a tensión, dicindo que ela non pagaba á Seguridade Social polo que non tiña dereito á asistencia sanitaria.

Deste xeito, AMINE ficou sen recibir a asistencia sanitaria á que ten dereito pola arbitraria decisión do médico, quen impunemente lle denegou a atención sen motivo nin razón legal algunha, vulnerando os Dereitos Humanos.

Educación: negativa á tramitación do título da E.S.O.

Asiste a SOS Racismo Galicia a nai dunha rapaza escolarizada nun cento educativo concertado: A menor ten 17 anos, ten superado 4º da Educación Secundaria Obrigatoria e no seu centro educativo non lle queren solicitar a emisión do título por non ter Tarxeta de Identidade de Estranxeira.

Tras reunirse a nai coa Directora do centro e non solucionar o problema, acode á OID onde, a través da mediación, se entra en contacto co centro educativo.

Finalmente e como non podía ser doutro xeito, o título da menor foi expedido e puido continuar os seus estudos, non sen antes ter que esixir a expedición do mesmo, o que constitúe unha clara discriminación por parte do centro baixo o pretexto de que a súa situación administrativa non permitía a expedición deste título (aspecto totalmente falso).

Lembramos que as leis educativas en ningún caso esixen a residencia legal para acceder á educación ou obter os títulos correspondentes.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

DISCRIMINACIÓN NO ACCESO A SERVICIOS PRIVADOS

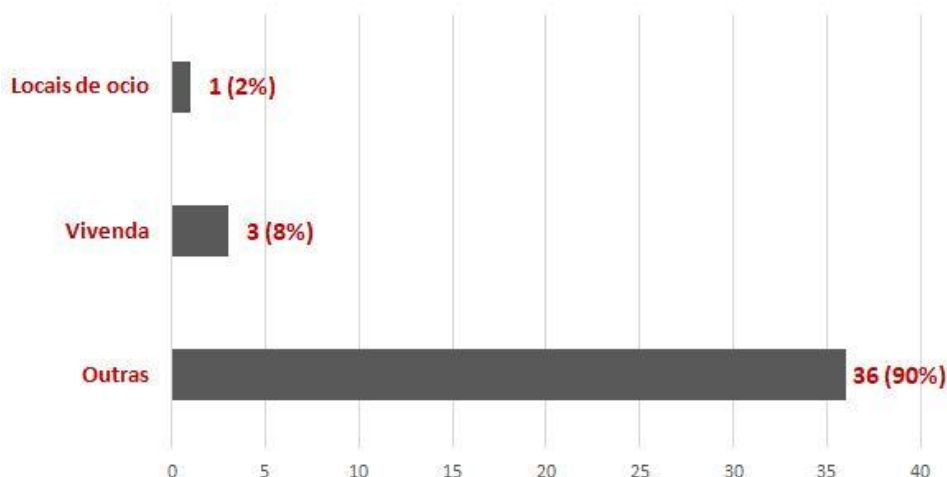
A discriminación no acceso aos servizos privados pode darse ben mediante a unha negativa directa ao acceso, ben dificultándoo ou ben prestado de xeito diferente un servizo por motivos discriminatorios: por exemplo, a denegación de acceso ao aluguer de vivenda ao observar que a persoa que demanda esta vivenda non é unha persoa branca; a negativa de entrada a un local de ocio por ser unha persoa racializada; a persecución no interior dun establecemento polo feito de ser unha persoa de orixe estranxeira; etc.

A denegación de acceso a un servizo no exercicio dunha actividade empresarial ou profesional constitúe un delito penal, castigado con penas de inhabilitación especial, conduta tipificada especificamente no artigo 512 do Código Penal:

"Os que no exercicio das súas actividades profesionais ou empresariais denegaren a unha persoa unha prestación á que teña dereito por razón da súa ideoloxía, relixión ou crenzas, a súa pertenza a unha etnia, raza ou nación, o seu sexo, orientación sexual, situación familiar, por razóns de xénero, enfermidade ou discapacidade, incorrerán na pena de inhabilitación especial para o exercicio de profesión, oficio, industria ou comercio e inhabilitación especial para profesión ou oficio educativos, no ámbito docente, deportivo e de tempo libre por un período dun a catro anos."

O descoñecemento de que esta conduta é delito é habitual, sobre todo, segundo a experiencia de SOS Racismo Galicia, no ámbito das e dos profesionais

Denegación de acceso a servizos privados (40 denuncias)

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

que desempeñan a súa actividade no ámbito bancario e inmobiliario.

Entendemos así que é responsabilidade dos poderes públicos a implantación de medidas encamiñadas a terminar con esta situación, que se reitera de forma continuada, no día a día das persoas migrantes e racializadas, no acceso a un dereito social tan básico como é a vivenda ou a tenencia dunha conta bancaria, necesaria hoxe en día para calquera trámite cotiá.

A vulneración en materia de entidades bancarias atópanse clasificadas coma “outras”, constituíndo a meirande parte das mesmas.

Denegación de apertura de contas bancarias

A denegación de apertura de contas bancarias a persoas migrantes é un tipo de discriminación que ten aumentado de forma brutal neste ano 2019 en relación a anos anteriores. A conta bancaria é un servizo esencial hoxe en día, sen o cal non se poden xestionar moitos dos servizos básicos. A denegación da súa apertura por entidades bancarias foi o que lle aconteceu a VANESSA (nome ficticio):

A VANESSA (nome ficticio) non lle permiten abrir una conta bancaria na oficina nunha oficina

bancaria porque din que non poden escanear a tarxeta vermella de solicitante de asilo, tralo que marcha da oficina sen protestar.

Ese mesmo día acude a outra entidade e ábrenlle conta bancaria, pero non lle deixan operar coa mesma por estar bloqueada, pois para desbloqueala lle piden un documento da traballadora social conforme vai percibir unha axuda (neste caso a RISGA). Pide cita coa traballadora social que ten designada, pero esta négase a facelo.

En conclusión, pese a que VANESSA conseguiu abrir unha conta, tena bloqueada á espera de que lles leve ese documento da traballadora social para permitirlle operar con ela, o que supón unha enorme traba na súa vida cotiá ao serlle dificultado o acceso á obtención dunha conta bancaria.

Vivenda

En canto ao tema inmobiliario, o Real Decreto 1294/2007, de 28 de setembro, que regula os *Estatutos Xerais do Colexio Oficial de Axentes da Propiedade Inmobiliaria e do seu Consello Xeral*, establece o código deontolóxico do exercicio desta profesión o cal obriga ás axencias inmobiliarias a ofrecer os seus servizos con transparencia e en condicións de igualdade a todas as persoas, prohibindo as prácticas discriminatorias.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Existe, deste xeito, un sentimento de impunidade respecto á denegación de servizos no ámbito privado, o que provoca problemas de acceso á vivenda das persoas migrantes e racializadas que, a pesar de cumprir con todos os requisitos económicos solicitados, atopan serias dificultades para accederen a unha vivenda en alugueiro. Nestes casos, a escusa adoita ser que a vivenda xa está ocupada, ou que a persoa propietaria “ten que pensalo”.

Cando dende entidades como SOS Racismo Galicia manifestamos de forma aberta a necesidade de loitar contra o racismo e calquera forma de discriminación en todas as esferas da sociedade, referímonos a que as inxustizas e desigualdades de trato se producen, non só, en certos ámbitos da sociedade como o laboral e o educativo, ou cara persoas ou figuras vinculadas estritamente ao mundo migratorio. A existencia duns imaxinarios “moi limitados, homoxéneos e inexistentes” sobre a aparencia ou aparencias que deben de ter as “persoas boas, españolas e decentes”, sempre pasa por menoscabar a experiencia e vida daquelas que a simple vista posúen marcadores raciais. Este é o caso dos afrodescendentes e outras persoas racializadas no Estado español e as múltiples discriminacións que sofren no desenvolvemento da súa vida. O descoñecemento e a ignorancia bañados cunhas pingas de racismo permiten identificar as formas nas que se representa ou desvalorizan outras culturas ou aparencias físicas.

No Estado español e na comunidade galega o acceso á vivenda estase a converter nunha especie de “carreira de relevos”, na que as persoas deben ir superando “obstáculos”, normalmente económicos, para poder acceder a un alugueiro, a unha vivenda digna. No caso das persoas racializadas e/ou persoas estranxeiras eses “obstáculos” se multiplican e se afastan da suposta lóxica do mercado, atopándose atrancos que responden a estereotipos racistas e xenófobos.

Foi o caso de JULIA (nome ficticio) e a súa familia, que escribiron á OID denunciando que se atopaban con que cada vez que chamaban a unha inmobiliaria ou a un propietario particular, dicíanlle que non era posible, que xa estaba alugado, que xa a chamarían... JULIA tardou pouco en darse conta de que as evasivas e as negativas a ensinar sequera os pisos eran, en realidade, a reacción racista ao escoitar o seu marcado acento latinoamericano ou ao ollar a súa aparencia física e trazos fenotípicos.

A JULIA, como a moitas outras, xa non se lles dá a oportunidade de tan sequera acreditar (como ás persoas nacionais non racializadas) a capacidade económica para optar ao arrendo. Pechanselles as portas directamente, unha vez máis, por prexuizos, desconfianza e inxustos estereotipos.

Neste caso, despois de recibir a súa denuncia e falar con ela, non tivemos a oportunidade de levar a cabo actuación algunha porque desanimada e impotente, desistiu de afincarse na cidade.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Dereito de admisión

Debido a unas “nuevas normas, porque lo compraron nuevos socios” “ciertos días no van a poder pasar cierto tipo de personas”.

Un domingo de marzo de 2019, entre as 5:00 e 5:30 da madrugada, PABLO (nome ficticio) xunto a tres persoas máis intentan acceder a unha discoteca, sita na Coruña. Cando PABLO se dispón a entrar no local, a **entrada élle impedida por un dos porteiros contratados como seguridade privada na porta de acceso ao local**. Ante esta denegación de entrada, PABLO pregunta se é porque debe entregar o D.N.I., ante o que o porteiro lle responde que non, que o resto dos acompañantes si poden pasar pero el non.

Cando PABLO lle pregunta a razón, o porteiro di que **el non pode entrar porque foron ditadas unhas “nuevas normas porque lo compraron nuevos socios”, e que “ciertos días no van a poder pasar cierto tipo de personas”**. Cando por parte de PABLO se lle piden explicacións, o porteiro suxírelle a **asistencia a outro tipo de festas, que le “pegaran más”**.

En relación ás persoas o que acompañaban, a **ningunha lle foi prohibida a entrada, tan só a el, acudindo todos vestidos de xeito semellante, con idades semellantes e estilo parecido entre si**. Alén, tamén entraron outras persoas antes e despois do acontecido co denunciante, todas elas brancas.

Tras uns minutos tentando comprender a situación, todos deciden abandonar o lugar.

Entendemos que os feitos revisten un carácter claramente racista, pois a denegación de entrada atopa o seu motivo na *raza* ou etnia do denunciante debido ás razóns proferidas polo persoal de seguridade no momento de negar a entrada, así como a permisión de entrada aos compañeiros que ían con el, constituíndo estes feitos un delito de denegación de acceso a servizos privados do artigo 512 CP.

Outras discriminacións na prestación de servizos privados

Denegación de embarque nun avión sen motivo: “Los senegaleses siempre dáis problemas con el equipaje de mano”.

ABOU e MOHAMED (nomes ficticios) preséntanse no aeroporto con dúas horas de antelación, para a realización dos trámites de facturación das maletas. No momento de facturación, o persoal da aeroliña ofrécelles unha facturación gratuíta do equipaxe de man, ao cal acceden.

Neste momento, o persoal confirma a posibilidade de levar unhas mochilas pequenas cos obxectos persoais, **confirmando que o que levaban como equipaxe de man entraba nas medidas e peso**

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

permitidas.

No momento de embarcar, ABOU accede ao avión sen ningún problema nin impedimento, procedendo a sentarse no seu asento correspondente. **Atopándose xa sentado no avión, o persoal da aeroliña entra na cabina do avión e obriga a baixarse a este xunto con outro pasaxeiro máis, ambos senegaleses, que xa se atopaban co equipaxe embarcado e sentados dentro, tendo embarcado anteriormente sen ningún problema co seu equipaxe de man.** A equipaxe nunca foi pesada nin medida polo persoal que denegou o embarque.

Por outra banca, a MOHAMED directamente prohíbeselle embarcar porque o equipaxe de man, unha mochila pequena, excede do permitido. Comunícanlle así que debe abonar unha cantidade de diñeiro para poder embarcalo (120 euros por un suposto exceso de peso e/ou medidas da maleta). MOHAMED accede ao pago e, inmediatamente o persoal da aeroliña, tras consultar por teléfono o pago deste equipaxe, coméntalle que xa non é posíbel pagalo nin subir a bordo, e que procederán desembarcar as súas maletas da bodega do avión, denegándolle voar. Cando ABOU baixa do avión e se atopa con MOHAMED na porta de embarque, unha persoa da compañía exclama: “Es que los senegaleses siempre dáis problemas con el equipaje de mano”.

Ambos solicitan deixar atrás o equipaxe (que pode

vir recoller un familiar) e embarcar sen ningún tipo de equipaxe de man, o que tampouco lles é permitido.

Debido á denegación de embarque, ABOU e MOHAMED tiveron que comprar unha nova pasaxe de avión a Dakar cun prezo de máis de 900 euros entre os dous.

Finalmente e tras interpor reclamacións contra a aeroliña, ABOU e MOHAMED recuperaron parte do invertido no novo pasaxe de avión, a pesar de non ter reparado os danos morais sufridos ese día en que viron como se lles facía descender dun avión pese a cumprir con todos os requisitos.

Denegación da compra de menciñas_

ANDREÍNA acude a unha farmacia na Coruña a comprar ibuprofeno con un documento de Cáritas (xa que carece de recursos económicos), ante o que a dependenta da farmacia lle di:

"Esto cuesta un euro, me vas a decir que no tienes un euro ahí en la cartera para eso venís? Que solo queréis aprovechar de las ayudas y no hacéis nada, para eso no vengáis".

Tras o que ANDREÍNA, sen saber ben que dicir, decide abandonar a farmacia, sentíndose humillada. Esta decide non facer nada, polo que non se intervéñ neste caso.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

ABUSOS E DISCRIMINACIÓN DOS CORPOS DE SEGURANZA

A policía é o corpo de seguranza ao servizo do Estado, e, como tal, debe ficar a disposición da sociedade, debendo de atender aos dereitos e necesidades das vítimas que acoden e ela a denunciar ou requiren da mesma algún tipo de actuación.

Porén, e como non podía ser doutro xeito, o funcionariado en concreto, e as forzas e corpos de seguranza do Estado como institución en xeral, non son máis que o reflexo da cultura dominante na sociedade, compartindo os estereotipos e prexuízos do grupo maioritario. Así, as relacións entre os corpos de seguranza públicos, sobre todo Policía Nacional e Local, coa poboación migrante ou racializada ten sido unha relación complicada ao longo dos anos.

É reiterada a práctica policial de control e realización de identificacións por perfil étnico, consistentes na parada indiscriminada de persoas con base na cor da súa pel ou pertenza a unha *raza* ou etnia diferente á considerada como maioritaria ou nacional. Isto ven significar a grave actuación de identificar a unha persoa pola súa aparencia física e non polas condutas cometidas.

Este tipo de controis baséanse en prexuízos racistas e xenófobos co único obxectivo do control migratorio indiscriminado, baixo o estereotipo as

persoas racializadas estaren en situación irregular, cando moitas delas teñen residencia dende hai anos ou son nacionais españolas.

As identificacións por perfil étnico teñen sido condenadas polo Comité de Dereitos Humanos de Nacións Unidas no seu *Ditame a favor de Rosalind Williams Lecraft*, na súa comunicación nº 1493/2006.

Alén diso, este tipo de prácticas policiais xeran desconfianza naqueles que asisten a este tipo de identificacións, creando máis estereotipos e prexuízos nos viandantes que as visualizan, pois inflúen na percepción das testemuñas sobre o concepto que asumen da persoa que está sendo identificada, inoculando no seu imaxinario unha imaxe distorsionada de “delincuencia”.

Cando as persoas identificadas non se atopan en situación administrativa regular, estes controis supoñen a apertura de ordes de expulsión, coa consecuente posibilidade do internamento nos Centros de Internamento de persoas Estranxeiras (CIEs) e, o máis lamentable, estas accións persecutorias policiais constantes xeran un enorme temor na poboación estranxeira, o que provoca unha grande perda de confianza no sistema público e na Administración.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Identificación por perfil étnico

MAMADOU (nome ficticio) atopábase viaxando de volta das súas clases da Universidade no autocar con liña Ferrol – A Coruña.

Unha vez na estación, e tras subir polas escadas mecánicas, danlle o alto dous axentes do Corpo Nacional de Policía, achegándose a el e pedíndolle que os acompañase até un sitio máis “reservado”. Unha vez no sitio que aos dous axentes lles parece adecuado, solicítanlle que baleire todos os obxectos persoais que leva nos petos e que abra a mochila. Obedecendo a petición, ensíñalles todo o que porta xunto a el.

Trala petición de rexistro, MAMADOU exhíbelles a tarxeta de residencia por estudos, comprobando os axentes que carece de antecedentes penais e que a documentación é administrativamente correcta.

Acto seguido, MAMADOU procede a preguntarlles de forma educada, cal é o motivo da identificación e rexistro persoal. Perante a pregunta, os axentes non contestan nada en claro, dicindo que “*estaban buscando de todo... personas con antecedentes, ... de todo*”.

Os axentes de policía non ofrecen un motivo ou circunstancia claros para o feito de telo parado, identificado e cacheado, porque o único motivo para a identificación e rexistro foron os seus trazos

fenotípicos.

Cómpre lembrar que a Lei Orgánica 4/2015, de 30 de marzo, de protección da seguridade cidadá regula este tipo de actuacións por parte dos axentes do Corpo Nacional de Policía e sinala no seu artigo 16 que:

*“1. No cumprimento das súas funcións de indagación e prevención delituosa, así como para a sanción de infraccións penais e administrativas, os axentes das Forzas e Corpos de Seguridade **poderán requirir a identificación das persoas nos seguintes supostos:***

*a) Cando existan **indicios de que puideran participar na comisión dunha infracción.***

*b) Cando, en atención ás circunstancias concorrentes, se considere razoablemente necesario que acrediten a súa identidade para **previr a comisión dun delito.***

*Nestes supostos, os axentes poderán realizar as comprobacións necesarias na vía pública ou no lugar onde se fixera o requirimento, incluída a identificación das persoas cuxo **rostro non sexa visible total ou parcialmente** por utilizar calquera tipo de prenda ou obxecto que o cubra, impedindo ou dificultando a identificación, cando fora preciso ós efectos indicados.*

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

*Na práctica da identificación respectaranse estritamente os principios de proporcionalidade, igualdade de trato e **non discriminación por razón de nacemento, nacionalidade, orixe racial ou étnico**, sexo, relixión o crenzas, idade, discapacidade, orientación ou identidade sexual, opinión ou calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social.”*

E en canto aos rexistros e intervencións ,sinala o artigo 18 que:

*“1. Os axentes da autoridade poderán practicar as comprobacións nas persoas, bens e vehículos que sexan **necesarias para impedir que nas vías, lugares e establecementos públicos se porten ou utilicen ilegalmente armas, explosivos, sustancias perigosas** ou outros obxectos, instrumentos ou medios que xeren un risco potencialmente grave para as persoas, susceptibles de ser utilizados para a comisión dun delito ou alterar a seguridade cidadá, cando teñan **indicios da súa eventual presenza en ditos lugares**, procedendo, no seu caso, á súa intervención.”*

Todo isto supón a maiores unha clara infracción das obrigas dos axentes na súa actuación, xa que a Lei Orgánica 2/1986, de 13 marzo, de Forzas e

Corpos de Seguridade, no artigo 5 dispón que:

“Son principios básicos da actuación dos membros das Forzas Corpos de Seguridade os seguintes:

1. Adecuación ó ordenamento xurídico, especialmente:

*b) **Actuar, no cumprimento das súas funcións**, con absoluta neutralidade política e imparcialidade e, en consecuencia, **sen discriminación algunha por razón de raza, relixión ou opinión.**”*

Lembremos que o artigo 28 da Lei 62/2003, de 30 de decembro, de medidas fiscais, administrativas e da orde social **define os conceptos de igualdade de trato e discriminación directa como:**

Artigo 28. Definicións.

1. Para os efectos deste capítulo entenderase por:

a) Principio de igualdade de trato: a ausencia de toda discriminación directa ou indirecta por razón da orixe racial ou étnica, a relixión ou conviccións, a discapacidade, a idade ou a orientación sexual dunha persoa.

b) Discriminación directa: cando unha persoa sexa tratada de maneira menos favorable que outra en situación análoga

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

por razón de orixe racial ou étnica, relixión ou conviccións, discapacidade, idade ou orientación sexual.

Ademais, **a carga da proba de que a identificación foi debida a outros motivos e non debida ao perfil étnico pertence aos axentes de Policía**, tal e como establece o artigo 32 da Lei 62/2003, de 30 de decembro, de medidas fiscais, administrativas e da orde social:

“Naqueles procesos da orde xurisdiccional civil e da orde xurisdiccional contenciosa-administrativo en que das alegacións da parte actora dedúzase a existencia de indicios fundados de discriminación por razón da orixe racial ou étnica das persoas, corresponderá ao demandado a achega dunha xustificación obxectiva e razoable, suficientemente probada, das medidas adoptadas e da súa proporcionalidade.”

O que ven significar que son os axentes os que deberán probar os motivos das identificacións se hai indicios de discriminación.

O que é máis grave esta actuación por motivos racistas é que non só incumpre a devandita Lei Orgánica, senón o artigo 14 do Convenio Europeo de Dereitos Humanos que prohibe a discriminación.

Esta maneira de actuar, as identificacións

inxustificadas, motivadas por razóns étnicas ou raciais, constitúe unha práctica habitual por parte dos Corpos e Forzas de Seguridade no Estado Español, práctica que se atopa documentada e condenada pola Defensora do Pobo, o Comité de Ministros do Consello de Europa e o Relator Especial sobre Racismo da ONU.

Debe salientarse que un caso semellante (caso Williams Lecraft contra España) foi levado xa ante o Comité de Dereitos Humanos de Nacións Unidas que, a través do Ditame do 17 de agosto de 2009 (Comunicación núm. 1493/2006) decidiu que a actuación das axentes das Forzas e Corpos de Seguridade do Estado español nese caso foi arbitraria e viña motivada por razóns discriminatorias, ao identificar a unha persoa negra por motivos discriminatorios, identificación motivada só pola cor da súa pel. Cítase textualmente un fragmento:

No presente caso, pode deducirse do expediente que a verificación de identidade en cuestión tiña carácter xeral. A autora alega que non se verificou a identidade de ningún máis á súa ao redor e que o axente de policía que a fixo deterse e interrogouna fixo referencia ás súas características físicas para explicar por que se lle pediu a ela e a ningún mais á súa ao redor que mostrase os seus documentos de identidade. Esas afirmacións non foron

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

refutadas polos órganos administrativos e xudiciais aos que a autora presentou o seu caso nin nos procedementos ante o Comité. Nesas circunstancias, o Comité só pode concluír que a autora foi elixida para a verificación de identidade en cuestión unicamente por motivo das súas características raciais, e que esas características foron o factor decisivo para que se sospeitase dela unha conduta ilícita. Ademais, o Comité lembra a súa xurisprudencia no sentido de que non toda diferenciación de trato constituirá unha discriminación, se os criterios para tal diferenciación son razoables e obxectivos e o que se persegue é lograr un propósito lexítimo en virtude do Pacto. No caso examinado, o Comité opina que non se cumpriron os criterios de razoabilidade e obxectividade.

O Comité de Dereitos Humano de Nacións Unidas, lembra tamén, en relación ás identificacións por perfil étnico, e, en relación a este caso en particular, que:

No caso Nº 1493/2006 (Williams Lecraft c. España), a autora afirmou que fora obxecto de discriminación racial porque a elixían para unha rolda de identificación policial nunha estación de ferrocarril unicamente por motivo da cor da súa pel.

O Comité determinou que se violou o artigo 26 do Pacto, lido conxuntamente co parágrafo 3 do artigo 2, baseándose nas seguintes consideracións:

*O Comité considera que as verificacións de identidade realizadas por motivos de seguridade pública ou prevención da delincuencia en xeral ou para controlar a inmigración ilegal teñen un obxectivo lexítimo. Con todo, **cando as autoridades realizan esas verificacións, as características físicas ou étnicas das persoas sometidas a verificación non deben ser consideradas indicativas da súa posible presenza ilegal no país. Tampouco deben realizarse as verificacións de modo que só vaian dirixidas a persoas con determinadas características físicas ou étnicas.** Outro tipo de actuación non unicamente prexudicaría a dignidade das persoas afectadas senón que tamén contribuiría a estender as actitudes xenófobas na poboación en xeral e suporía un obstáculo para unha política eficaz encamiñada a loitar contra a discriminación racial.*

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Abusos por parte da Policía Local

Neste eido, volvemos comprobar a dobre discriminación, “a carga de abuso” á que se ven sometidas as persoas racializadas e/ou migrantes.

IBRAHIM (nome ficticio) chamounos denunciando que fora obxecto dunha actuación desproporcionada e arbitraria por parte de dous axentes da Policía Local. Relatounos que, cando se atopaba circulando cun Vehículo de Mobilidade Persoal, ou VMP, tivo unha discusión cun usuario dunha motocicleta que o increpou e lle dirixiu frases como “mono de mierda, vete a tu puto país”.

Ante esta actitude, IBRAHIM solicitou a presenza do corpo da Policía Local, persoándose no lugar dous axentes. Ante a

sorpresa de IBRAHIM, os axentes, en lugar de identificar ao condutor da motocicleta que foi quen comezou a discusión e increpou a IBRAHIM, requiriron a identificación deste último, nunha actitude “chulesca” e desafiante e reiterando as frases racistas contra el coma: “se te va a caer el pelo, estás en España”. Os axentes requisaron (sen ningún tipo de xustificación nin amparo legal) o VMP de IBRAHIM e o denunciaron inxusta e absurdamente por “falta de respecto á autoridade”.

Esa denuncia foi sobreseída no xulgado de instrución e a denuncia que interpuxo IBRAHIM contra os axentes e o condutor da motocicleta atópanse en tramitación, pendente de resolución.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

DISCRIMINACIÓN NO ÁMBITO LABORAL

No ámbito laboral é frecuente o abuso por parte das persoas ou empresas empregadoras que se aproveitan da especial situación de vulnerabilidade das persoas estranxeiras en situación irregular, pois ao carecer de permiso de traballo, fano á marxe do sistema, o que permite que se leven a cabo unha maior vulneración de dereitos.

Neste senso, o sector das traballadoras do fogar é un colectivo especialmente caracterizado por unha problemática especial, xa que continúa a ser un emprego case sempre precarizado e no que non hai vixilancia por parte do Estado en ningunha das súas formas, debido a que acontece no ámbito do domicilio, inviolábel a efectos constitucionais, o que non permite, por exemplo, o acceso da Inspección de Traballo sen orde xudicial.

Tamén hai que sinalar a transversalidade do racismo institucional neste ámbito laboral, posto que cando Inspección de Traballo levanta unha acta a unha empresa ou empregador/a por empregar a persoas sen permiso de traballo, a sanción económica é para a empresa, pero o que se descoñece moitas veces é o que acontece coa persoa estranxeira. Pois ben, Inspección de Traballo pon en coñecemento da Subdelegación de Goberno a situación, e esta podería iniciar un expediente sancionador de expulsión se a persoa

non ten permiso de residencia en territorio español. Isto provoca que, en ocasións, as persoas que están sendo explotadas laboralmente, pero que se atopan en situación administrativa irregular, rexeiten o denunciar estes abusos polas consecuencias negativas que podería traer este procedemento, como que se incoe contra elas unha orde de expulsión.

En relación á discriminación en sentido estrito, salienta que certas condutas discriminatorias no ámbito laboral están tipificadas no código penal, no seu artigo 314 CP, o que castiga o seu comportamento:

“Os que produzan unha grave discriminación no emprego, público ou privado, contra algunha persoa por razón da súa ideoloxía, relixión ou crenzas, a súa pertenza a unha etnia, raza ou nación, o seu sexo, orientación sexual, situación familiar, enfermidade ou discapacidade, por exercer a representación legal ou sindical dos traballadores, polo parentesco con outros traballadores da empresa ou polo uso dalgunha das linguas oficiais dentro do Estado español, e non restablezan a situación de igualdade ante a lei tras requirimento ou sanción administrativa, reparando os danos económicos que se derivaron, serán

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

castigados coa pena de prisión de seis meses a dous anos ou multa de 12 a 24 meses.”

Este tipo penal, dentro dos considerados delitos de odio, ten o obstáculo de que limita o tipo penal á situación en que se teña levado a cabo a conduta descrita e non se teña restaurado a situación, dando a oportunidade de reparar o dano a tempo para non ser castigado de xeito penal. Resaltar que isto é independente de que pola vía administrativa o que comete tal conduta poida ser sancionado mediante unha multa económica.

Empresas de Traballo Temporal: non contratación por non ter T.I.E. físico

JOSHUA fai unha entrevista por videoconferencia e cólleno. Comeza unha formación de varios días en Santiago de Compostela. Despois de completala, acude a unha cita coa persoa de Recursos Humanos para entregar a documentación do permiso de traballo e, cal é a súa sorpresa cando lle piden o DNI da súa parella española ou o libro de familia, porque “non se fían” da súa Tarxeta de Identidade de Estranxeiro de familiar de comunitario. JOSHUA explícalles que iso non é legal e que non hai norma que obrigue a entregar esa documentación, ante o que a encargada de Recursos Humanos dille cousas como: “Si vas a poner pegas no te contratamos...” “Si yo voy a un

país y no me gustan las normas me voy”.

JOSHUA fala por teléfono co seu avogado para confirmar que isto non é legal e o avogado confírmalo. Fai chamar ao xefe e o xefe di que son normas da empresa. Este é máis educado que a muller de Recursos Humanos pero segue a esixir esta documentación.

JOSHUA acude ás oficinas de información e Denuncias de SOS Racismo Galicia, desde onde entramos en contacto coa empresa, expoñéndolles a lexislación vixente na materia sobre a documentación para acceder ao posto de traballo, o funcionamento da Inspección de Traballo e a Oficina de Estranxeiría, dependente da Subdelegación de Goberno, respecto a este tema. A empresa acaba por recoñecer o erro e desculparse ante JOSHUA.

Establécese nas resolucións derivadas da solicitude de permiso de residencia e traballo por familiar comunitario expedidas pola Oficina de Estranxeiría da Subdelegación de Goberno (en relación con art. 2 e 3 do Real Decreto 240/2007, do 16 de febreiro, sobre entrada, libre circulación e residencia en España de cidadáns dos Estados membros da Unión Europea e doutros Estados parte no Acordo sobre o Espazo Económico Europeo), o seguinte:

“No obstante, esta denegación, al haber acreditado ser uno de los familiares que establece el artículo 2 de RD 240/2007, usted puede permanecer en

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

España y trabajar tanto por cuenta ajena como por cuenta propia mientras mantenga la condición de familiar de un ciudadano de la Unión Europea, si bien no tiene derecho a reclamar la condición de asegurado, a efectos de la asistencia sanitaria en España con cargo a fondos públicos a través del Sistema Nacional de Salud, por el supuesto del límite de ingresos contemplado en el artículo 2.1.b del Real Decreto 192/2012, de 3 de agosto, por el que se regula la condición de asegurado y de beneficiario a efectos de la asistencia sanitaria en España, con cargo a fondos públicos, a través del Sistema Nacional de Salud. Asimismo, tampoco puede reclamar ser beneficiario de prestaciones de carácter asistencial asociadas a la condición de residente en España."

Ante estas situacións, a documentación esixida por parte da empresa para poder emitir a contratación, sería:

- Resolución de expediente de estranxeiría onde consta o Numero de Identificación de Estranxeiro (NIE)
- Pasaporte en vigor, como documento identificador

- Certificado de matrimonio actualizado. Este documento acreditaría para todos os efectos que a persoa cumpre cos requisitos no momento da contratación.

NOTA: tal como establece o art. 9 do Real Decreto 240/2007, do 16 de febreiro, é obrigación da persoa contratada informar os servizos de estranxeiría correspondentes, calquera cambio significativo naquelas circunstancias que xerasen o dereito á residencia e traballo en territorio español, sendo esta a responsable e non a entidade contratante (divorcio, falecemento da persoa comunitaria...).

Ademais, a discriminación por motivos raciais ou xenófobos pode darse antes da contratación, á hora de establecer requisitos discriminatorios nas ofertas de traballo, como aconteceu no caso seguinte: **"Se necesita camarera (Española)"**.

Neste caso, deuse traslado por parte das OID á Inspección de Traballo para que actuase en consecuencia.

The screenshot shows a job listing on the 'JOB TODAY' platform. The search bar at the top shows 'camarera' and 'en Lugo'. The job title is 'Camarero/a'. The employer is 'Camarero/a', with a rating of 4.5 stars and 264 views. The job is located in Lugo, Spain. The requirements are: 'Se necesita Camarera (Española). Que tenga actitud y ganas de trabajar para ocupar puesto de Jornada de tarde de Lunes a Sábados.' The job type is 'Media jornada'. The experience required is 'Iniciación'. The job is 'Incorporación inmediata'. The listing is active 2 hours ago. There are 3 followers. A 'Seguir' button is visible. The location is 'Lugo, Spain'.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

DISCURSO DE ODIO

O tipo específico coñecido como “delito de odio de referencia” ou “discurso de odio” é o regulado no 510 CP. Un exemplo moi claro, podería ser as habituais manifestacións de odio vertidas nas Redes Sociais.

Este tipo penal establece que sexan castigadas estas conductas, cando se levan a cabo contra “un grupo, unha parte do mesmo ou contra unha persoa determinada por razón da súa pertenza a aquela, por motivos racistas, antisemitas ou outros referentes á ideoloxía, relixión ou crenzas, situación familiar, a pertenza dos seus membros a unha etnia, raza ou nación, a súa orixe nacional, o seu sexo, orientación ou identidade sexual, por razóns de xénero, enfermidade ou discapacidade”, cunha pena superior se se levase a cabo a través dun medio de comunicación social, por medio da internet ou mediante o uso de tecnoloxías da información, de modo que, aquel proporcionase accesible a un elevado número de persoas. As condutas penalmente reprobables son as seguintes:

“1. Serán castigados cunha pena de prisión dun a catro anos e multa de seis a doce meses:

Quen publicamente fomenten, promovan ou inciten directa ou indirectamente ao odio,

hostilidade, discriminación ou violencia (...)

Quen produza, elaboren, posúan coa finalidade de distribuír, faciliten a terceiras persoas o acceso, distribúan, difundan ou vendan escritos ou calquera outra clase de material ou soportes que polo seu contido sexan idóneos para fomentar, promover, ou incitar directa ou indirectamente ao odio, hostilidade, discriminación ou violencia (...)

Publicamente neguen, trivialicen gravemente ou enaltezan os delitos de xenocidio, de lesa humanidade ou contra as persoas e bens protexidos en caso de conflito armado, ou enaltezan aos seus autores, (...). cando deste xeito se promova ou favoreza un clima de violencia, hostilidade, odio ou discriminación contra os mesmos

2. Serán castigados coa pena de prisión de seis meses a dous anos e multa de seis a doce meses:

Quen lesione a dignidade das persoas mediante accións que entrañen humillación, menosprezo ou descrédito dalgún dos grupos a que se refire o apartado anterior, (...) ou produzan, elaboren, posúan coa finalidade de distribuír, faciliten a terceiras persoas o acceso, distribúan, difundan ou vendan

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

escritos ou calquera outra clase de material ou soportes que polo seu contido sexan idóneos para lesionar a dignidade das persoas por representar unha grave humillación, menosprezo ou descrédito dalgún dos grupos mencionados, dunha parte deles, ou de calquera persoa determinada por razón da súa pertenza aos mesmos.

Quen enalteza ou xustifiquen por calquera medio de expresión pública ou de difusión os delitos que fosen cometidos contra un grupo, unha parte do mesmo, ou contra unha persoa determinada por razón da súa pertenza a aquel por motivos racistas, antisemitas ou outros referentes á ideoloxía, relixión ou crenzas, situación familiar, a pertenza dos seus membros a unha etnia, raza ou nación, a súa orixe nacional, o seu sexo, orientación ou identidade sexual, por razóns de xénero, enfermidade ou discapacidade, ou a quen participase na súa execución.

Os feitos serán castigados cunha pena dun a catro anos de prisión e multa de seis a doce meses cando dese modo promóvase ou favoreza un clima de violencia, hostilidade, odio ou discriminación contra os mencionados grupos.”

Ao igual que van cambiando os tempos, a

sociedade e a nosa participación nela, tamén se van modificando as canles de comunicación que usamos para estar en contacto coas persoas. Neste punto, é sumamente importante salientar as actitudes e comportamentos que se producen nas plataformas ou redes sociais e a maneira axeitada de detectar os posibles casos de discriminación. O anonimato que proporciona este tipo de plataformas favorece e ou permite que proliferen as descualificacións e se produzan delitos de odio cara a diferentes persoas ou minorías. A difusión de novas falsas e o uso ilexítimo de certos titulares vinculados á poboación inmigrante/estranxeira ou posuidora de marcadores raciais polos medios de comunicación ou os propios partidos políticos, abre a porta a que ese tipo de imaxinario penetre na poboación e se reforcen as mensaxes negativas.

O discurso de odio nas Redes Sociais

O discurso de odio ou *hate speech* vertido en redes sociais é realmente perigoso, pois internet funciona como altofalante dos discursos xerados a través do mesmo. Como recolle a STS número 4/2017, do 18 de xaneiro de 2017, “a extensión actual das novas tecnoloxías ao servizo da comunicación intensifica de forma exponencial o dano de afirmacións ou mensaxes que, noutro momento, podían limitar os seus perniciosos efectos a un reducido e seleccionado grupo de destinatarios. Quen hoxe incita á violencia nunha rede social sabe que a súa mensaxe incorpórase ás

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

redes telemáticas con vocación de perpetuidade.

Ademais, carece de control sobre o seu zigzagueo ante difusión, pois desde que esa mensaxe chega a mans do seu destinatario este pode multiplicar o seu impacto mediante sucesivos e renovados actos de transmisión. Os modelos comunicativos clásicos implicaban unha limitación nos efectos nocivos de todo delito que hoxe, con todo, está ausente.

Este dato, ligado ao inevitable percorrido transnacional desas mensaxes, ha de ser tido en conta no momento de ponderar o impacto dos enunciados e mensaxes que han de ser sometidos a valoración xurídico-penal.”

Comentarios como este son vertidos diariamente nas redes sociais, sendo este un dos exemplos que nos fixeron chegar neste 2019.

Para evitar a difusión deste tipo de ideas racistas e xenófobas que incitan ao odio e ao xenocidio de persoas, é necesario implantar un código xeral e específico en todos os ámbitos da sociedade e nas formas de conexión e comunicación existentes, que permita avaliar este tipo de condutas na rede actuando contra as publicacións e contra o perfil baixo o que se verten, eliminándoas de calquera medio de comunicación de masas.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

CONCLUSIÓN

A continuación expoñemos as cuestións que consideramos máis importantes e que, cremos, dan unha boa perspectiva sobre a gravidade e relevancia da situación das persoas que formamos parte desta sociedade e, máis concretamente, a discriminación que sofren as persoas racializadas e/ou migrantes residentes en territorio galego.

Aumento das discriminacións rexistradas en relación co aumento dos medios nas Oficinas de Información e Denuncias

Este 2019, o traballo desenvolto pola OID increméntase notablemente con respecto a outros anos. A posibilidade de dispor de máis medios para desenvolver o traballo das Oficinas de Información e Denuncia (con sede permanente na Coruña e Vigo e con ámbito de actuación tamén en Lugo e Ourense, respectivamente) permite obter maior información sobre os posibles casos de discriminación que ocorren acotío no territorio galego.

Desta forma, o reforzo dos medios dispoñibles posibilita as labores de apoio e asesoramento en casos ocorridos en toda a comunidade galega, feito que expande o ámbito de actuación e aporta unha panorámica sobre o que acontece, así como as

necesidades que xorden, e que na meirande parte dos casos non atopan unha resposta satisfactoria dende os ámbitos institucionais.

Asemade, o fortalecemento das redes de apoio con outras entidades do ámbito social, a presenza en RR.SS. e a implantación dun formulario de denuncias na páxina web www.sosracismogalicia.org, facilitan que as canles de comunicación se establezan tamén fóra do ámbito formal das oficinas, promovendo a atención de situacións discriminatorias e busca de solucións ás mesmas a través desa rede de colaboración e apoio mutuo.

Ineficacia dos métodos institucionais de resolución de conflitos e non resarcimento do dano causado

As experiencias contadas polas persoas que entran en contacto coas OID, reflicten situacións que circulan arredor da mesma problemática: o racismo presente nas diferentes institucións da comunidade galega (tanto públicas como privadas) e a normalización dos discursos racistas dos e das profesionais no acceso aos mesmos.

Procedementos tan fundamentais e sinxelos para gran parte da poboación como ter unha conta bancaria, acudir ao centro médico para recibir

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

asistencia sanitaria ou alugar unha vivenda, convértese, para as persoas migrantes e/ou racializadas en trámites complexos e cheos de dificultades que limitan a súa existencia e participación en condicións de igualdade.

Preocupan, e moito, as trabas existentes para facer cumprir a legalidade, sendo a tónica xeral a de que as ferramentas de denuncia por discriminación neste tipo de situacións non son eficaces, e son moitas veces esgotadoras, o que supón unha das razóns polas que se efectúan menos denuncias das que corresponderían á realidade. Reina a desilusión e a desconfianza ante un sistema penal que non responde coa contundencia e eficiencia debida ante os comportamentos racistas, as actitudes discriminatorias e os discursos do odio, deixando a unha grande parte de poboación vulnerable e vulnerabilizada (por posuír unha situación administrativa dada, pertencer a unha *raza*/etnia ou ter un status económico diferente) fora do sistema e sen forzas para esixir o respecto dos seus dereitos.

Inclusive cando os sistemas institucionais de resolución de conflitos recoñecen a situación de discriminación acontecida, o que acontece excepcionalmente, non chega a resarcirse nunca o dano causado. Neste sentido, é importante resaltar que o dano emocional producido pola a ofensa e a humillación sufridas son lastres moi pesados que as persoas racializadas e migrantes cargan durante

toda a súa vida.

Como conclusión

A realidade é que o contexto social e a natureza dos casos que chegan á entidade, permiten facer unha reflexión con respecto ás cuestións que se consideran prioritarias nesta sociedade e o RACISMO e as distintas discriminacións que sofren as persoas racializadas e migrantes *NON SON CONSIDERADAS* unha loita nin prioritaria nin relevante para a maioría das persoas que residen neste país.

En resumo, as cifras dan conta do que estamos a resaltar:

No 2019 atendéronse máis casos e con mellores coberturas, tendo rexistradas máis denuncias que outros anos. Entre as denuncias recollidas salientamos as vulneracións no acceso aos servizos privados, que teñen aumentado preocupantemente respecto a anos pasados, e as discriminacións causadas polo racismo institucional que continúan a ser unha grande parte das mesmas.

Alén, seguen a ser preocupantes tanto a infradenuncia (en moitos casos por medo a represalias ou pola situación administrativa irregular de quen sofre a vulneración) como a falta de ferramentas efectivas para resarcir o dano das persoas agraviadas.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Finalmente, sabendo que as vulneracións de dereitos non desaparecerán por si soas, é necesario un grande traballo de reconstrución que teña como chave a educación baseada no respecto da vida e dos Dereitos Humanos de todas as persoas que conformamos a sociedade; unha modificación da lexislación que aínda segue a perpetuar situacións discriminatorias e penaliza á propia diversidade existente; e un decidido rexeitamento e forte

denuncia social ante calquera discurso de odio presente nas redes sociais e nos medios de comunicación.

Este é o futuro que todas deberíamos axudar a construír para poder finalmente falar de igualdade na nosa sociedade.

Con todo isto, e por todo isto, a loita antirracista continúa!

SOS RACISMO Galicia
www.sosracismogalicia.org

Oficina de información e denuncia en materia de Racismo e Xenofobia
Asesoramento xurídico e apoio social a vítimas e testemuñas de discriminación ou agresión por razón de cor de pel, etnia, orixe, cultura ou relixión.

RACISTAS

#MANTENOS FORA DE XOGO

Deputación DA CORUÑA
XUNTA DE GALICIA

CONTRA O RACISMO E A XENOFOBIA. POLA PROMOCIÓN DA DIVERSIDADE E DA IGUALDADE DE DEREITOS.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

ANÁLISE E PROPOSTAS PARA UNHA POLÍTICA ANTIDISCRIMINATORIA

SOS Racismo Galicia como parte da Federación SOS Racismo e xunto a outras entidades (Andalucía Acoge, APDHA, CEAR y Elin) conforman Migreurop no Estado español, exercendo de observatorio das fronteiras. A través do traballo en rede se teñen elaborado unha serie de propostas de cambio e medidas concretas para garantir os dereitos das persoas migrantes e/ou racializadas:

Principio de non devolución

- ✗ Pór fin aos acordos de externalización de fronteiras con Marrocos e os países de África Subsahariana.
- ✗ Garantir vías legais e seguras de acceso ao territorio español e apostar por políticas que permitan o acollemento destas persoas nos países europeos.
- ✗ Reorientar a política e os acordos de cooperación bilateral e multilateral fomentando a cooperación para facilitar os visados.
- ✗ Derrogar as “devolucións en quente” reguladas na disposición final primeira da Lei de Seguridade e a disposición adicional décima da Lei Orgánica 4/2000 de 11

xaneiro, sobre dereitos e liberdades dos estranxeiros en España e a súa integración social e garantir que todas aquelas persoas que chegan a territorio español accedan a un procedemento administrativo con todas as garantías.

Protección internacional

- ✗ Establecer un procedemento regulador que respecte as garantías mínimas esenciais e posibilite o exercicio do dereito de formular, rexistrar e formalizar unha solicitude de protección internacional, alén de ofrecer un tratamento adecuado no caso de detección dunha eventual situación de vulnerabilidade.
- ✗ Poñer fin ás restricións á liberdade de circulación das persoas que solicitan protección internacional en Ceuta e Melilla.

Salvamento marítimo

- ✗ Impulsar na UE que se aprobe un protocolo de desembarco seguro e predicible que respecte o principio de non devolución, co fin de: axilizar o desembarco nun país

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

seguro evitando así que as persoas rescatadas pasen semanas a bordo de embarcacións ata que chegan a un porto seguro, garantir o acceso ao dereito de asilo ás persoas rescatadas e dar garantías xurídicas ás embarcacións que realizan os labores de rescate.

Regularización de Persoas Migrantes

- ✗ Abrir un novo proceso de regularización que dote de estabilidade xurídica ás miles de persoas que residen de forma irregular no estado español.
- ✗ Regularización inmediata das persoas que non poidan ser expulsadas.
- ✗ Flexibilizar e facilitar a reagrupación familiar inmediata sen requirimentos económicos.

Política de expulsións e identificacións por perfil étnico

- ✗ Priorizar e dotar de orzamento os programas de retorno voluntario.
- ✗ Facilitar os procesos de documentación das persoas que non poden ser expulsables.
- ✗ Prohibir expresamente por lei a identificación por perfil étnico e penalizar aos operadores gobernamentais, administrativos ou policiais que propicien

este tipo de prácticas.

CIEs

- ✗ Peche inmediato dos CIE.
- ✗ Prohibir expresamente o internamento de menores, de persoas enfermas ou de persoas con vínculos familiares.

Infancia migrante non acompañada

- ✗ Harmonizar os recursos do sistema de protección co número de mozos e mozas que son atendidos, para asegurar unha atención integral que garanta os dereitos dos nenos e nenas. Isto tradúcese fundamentalmente na tipoloxía e tamaño dos centros, os perfís profesionais existentes e a ratio desagregada por especialidade. Desta forma posibilitarase unha atención que responda as necesidades das crianzas e adolescentes e o cumprimento dos seus dereitos fundamentais con unha maior axilidade na tramitación da documentación desde a propia declaración de desamparo, asunción de tutela e permiso de residencia.
- ✗ Garantir en todo caso o acceso dos nenos e nenas migrantes aos dereitos de documentación de residencia legal e aos procedementos de Protección Internacional, e, no seu caso, o acceso á

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

nacionalidade española.

Delitos de odio

- ✗ Dotar dun marco financeiro suficiente ao plan de acción contra os delitos de odio aprobado polo Ministerio de Interior en xaneiro de 2019, así como de espazos de participación coa sociedade civil organizada.
- ✗ Poñer en marcha de forma urxente, todas as medidas recollidas na Recomendación Xeral nº 15 relativa á loita contra o discurso de odio, realizada polo Comisión Europea Contra o Racismo e a Intolerancia (ECRI) do Consello De Europa.
- ✗ Executar as medidas previstas dentro do Protocolo Adicional ao Convenio sobre a Ciberdelincuencia relativo á penalización de actos de índole racista e xenófoba cometidos por medio de sistemas informáticos, o Convenio-marco para a protección das minorías nacionais e o Protocolo nº 12 ao Convenio Europeo para a protección dos Dereitos Humanos, para non só perseguir o discurso do odio contra as persoas migrantes e racializadas cada vez máis presente en redes sociais, senón tamén para esixir a quen as tolera a súa responsabilidade.

- ✗ Utilizar as ferramentas previstas no Artigo oitavo do estatuto Orgánico do Ministerio Fiscal (“O Goberno poderá solicitar do Fiscal Xeral do Estado que promova ante os Tribunais as actuacións pertinentes en orde á defensa do interese público”), sobre o discurso do odio emitido desde partidos políticos e/ou medios de comunicación, tal e como fixo o Defensor del Pueblo Español.

Ademais entendemos que:

- ✗ É precisa unha lei específica debido as características concretas das vítimas de actos discriminatorios, polo que instamos aos poderes públicos a elaborar unha Lei Integral en materia de igualdade de trato e non discriminación.
- ✗ En relación á educación, é obriga da administración facilitar os recursos necesarios para incluír no currículo educativo de forma transversal a prevención da discriminación negativa e o coñecemento das diferentes culturas, outras visións alternativas da historia, así como, a utilización de referentes propios cos que o alumnado poda sentirse identificado e visibilizado.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

COMUNICADOS

Por un periodismo responsable

Como asociación que defende a igualdade de trato e a non discriminación por cuestión de orixe, etnia, relixión ou cultura, defendemos que o trato dado a través da prensa é, en ocasións, tendencioso, xa que fomenta estereotipos e prexuizos sobre colectivos vulnerables de seu. Isto acontece coa nova publicada no Faro de Vigo o **24 de xaneiro de 2019 baixo o titular “La Xunta paraliza el deshaucio de una familia de inmigrantes de Vigo”**.

É un exercicio de responsabilidade no labor dos/as profesionais do xornalismo asumir que os medios actúan como principal referencia informativa e formativa dun importante sector da sociedade. Por esta razón, con este tipo de novas transmítense prexuizos e estereotipos negativos, o que reforza os xa existentes entre o público ou engade outros novos.

Sendo conscientes de que a liberdade de expresión permite a un medio elixir a súa liña editorial, non podemos esquecer a responsabilidade destes á hora de transmitir a información, non fomentando estereotipos e prexuizos como os detectados neste artigo. Por todo o exposto, a través deste mesmo escrito, solicítase á dirección de *El Faro de Vigo* que teña en conta en futuras ocasión estes aspectos, para a procura dun xornalismo ético e veraz.

Sr./a Director/a:

Poñémonos en contacto con vostedes en relación á nova publicada en *La Voz de Galicia* o pasado **24 de xaneiro de 2019 baixo o titular “La Xunta paraliza el deshaucio de una familia de inmigrantes de Vigo”**. Como asociación que defende a igualdade de trato e a non discriminación por cuestión de orixe, etnia, relixión ou cultura, entendemos que o trato dado a través desta noticia é incorrecto, xa que fomenta estereotipos e prexuizos sobre colectivos vulnerables de seu.

É un exercicio de responsabilidade na labor dos profesionais do xornalismo, asumir que os medios actúan como principal referencia informativa e formativa dun importante sector da sociedade. Por esa razón, con

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

este tipo de noticias, transmítense prexuízos e estereotipos negativos, reforzando os xa existentes entre o público ou engadindo outros novos. Deste xeito, a nova ven afirmar varias cuestións que non consideramos adecuadas, tal e como a continuación se expón:

Esta nova resalta como cuestión principal e característica mais relevante a condición de “inmigrantes” da familia protagonista, tratándose dunha familia de orixe cubano. Entendemos que este titular non é adecuado, xa que tanto polo descrito no artigo como polo vídeo mostrado no mesmo se pode observar que esta familia está composta de persoas de orixe cubana con residencia en territorio galego desde hai mais de 20 anos. Obsérvase que o matrimonio obxecto da noticia é xove, polo que as dúas décadas de residencia son posibelmente mais da metade das súas vidas: deste xeito, definilos como unha familia de inmigrantes non é de todo correcto e dá lugar a confusión.

Queremos pór de relevancia que, independentemente da orixe ou nacionalidade da familia protagonista, o titular da noticia establece unha asociación entre os conceptos de “inmigración” e “pobreza”, ao relacionar a unha familia de orixe cubano cun desafuzamento, o que vincula de novo a falta de pago das rendas do aluguer con persoas estranxeiras. Deste xeito, a nova enfoca a problemática da vivenda desde un punto de vista parcial, vinculando inmigración e pobreza, inmigración e falta de pago de rendas, inmigración e desafuzamentos. Unha vez mais vincúlase a inmigración ás rendas mais pobres, neste caso dando unha visión sesgada e parcial da realidade incluso sen tratarse dunha familia realmente inmigrante.

Unha das recomendacións extraídas do foro sobre comunicación e minorías éticas aconsella que:

“Non deben incluírse nas noticias características como o grupo étnico, a cor da pel, o país de orixe, a lingua, a relixión ou a cultura agás nos casos en que sexa estritamente necesario para a comprensión da información. Este tipo de caracterizacións establece dicotomías do tipo eles / nós, que afastan ás minorías do resto da poboación e adoitan relacionarse con outros binomios maniqueos. A súa inclusión debe coidarse aínda máis perante a inclusión de conceptos tan contestados como os de “etnia” ou “raza”, dos que se ten discutido a súa utilidade para a caracterización dos grupos humanos.”

“Os medios de comunicación teñen un importante papel como formadores de opinión pública. É esencial, daquela, evitar a potenciación das informacións negativas ou sensacionalistas, xa que poden dar azos á aparición de conflitos. Isto non implica faltar á verdade con edulcoracións ou eufemismos, mais apenas ofrecer unha perspectiva ampla e transversal das minorías, visibilizando cuestións como as súas

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

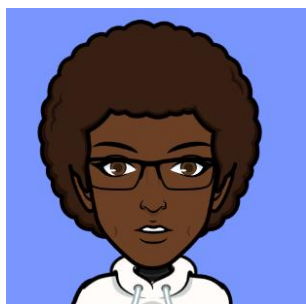
condicións de vida, integración, aportacións á cultura e á economía, etcétera. Neste contexto, é esencial a aparición de información de contextualización, como a documentación (coas posibilidades dos medios dixitais, non sempre aproveitadas), a inclusión das minorías en xéneros que ofrezan unha profundidade de análise alén do propio acontecemento, como a reportaxe, ou a aparición de información sobre as minorías en todas as seccións, e non apenas nas de sociedade. Por suposto, a calidade e o rigor han ser, como no resto do xornalismo, os principais garantes dunha información axeitada.”

Polo exposto e tras informarlles sobre as imprecisións que consideramos que o artigo contén, agradeceríamos profundamente que se procedese á súa rectificación, non sen antes indicarlles que estamos á súa disposición para calquera dúbida ou consulta.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

ARTIGOS BLOG: “ESPAÑA, UN PAÍS RACISTA?”

Autora: Sonia Mendes da Silva

Galego-caboverdiana nada en Burela (Lugo), hai 30 anos. Socióloga e Mestrado en Migracións Internacionais e Mediación Intercultural na UDC (A Coruña). Membro de [Afrogalegas](#) e interesada dende moi nova en todas aquelas cuestións vinculadas a temáticas raciais e migratorias. O seu traballo de fin de carreira e mestrado centráronse na comunidade caboverdiana afincada en Burela e os procesos de mobilidade social en todos estes anos de residencia na comarca galega.

UNHA DE TANTAS OUTRAS VECES

CV ben, revisado e modificado. Este é o quinto currículo que fago e aínda así hai algo que non me cuadra... Cantas copias levo?, coido que con dúas ou tres é máis que de abondo.

Vestimenta? Formal, algo seria, pero seguindo o meu estilo, sen chamar demasiado a atención.

Apuntes sobre a empresa e requisitos para o posto? Listo.

Enderezo e horarios para chegar puntual? Comprobado.

Cabelo, ben... en proceso... ... mmm... máis formal... Por que creo que o meu cabelo non é formal? Por que creo que van fixarse nese tipo de detalles? Merrrrda!! Non queda como debería... Este meu pelo faime tolear!... Así paso vinte minutos, tentado *domesticar* o meu cabelo para que non se axite demasiado.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

A ver, repaso mental: currículo impreso e completo con foto; obxectivos claros, 5 puntos a favor e 5 puntos en contra (ninguén di a verdade nestas cousas); explicar por que creo que son a persoa axeitada para o posto, sorriso *profident* e, por último, mentalizarme sobre o que pode ou vai acontecer... bufff!

Calquera diría que me estou preparando para o traballo da miña vida, pero non é máis que outra entrevista de emprego á que me teño que presentar para acadar un soldo digno co que sobrevivir.

Presentarme a unha entrevista de traballo non debería supoñer tanto desgaste a nivel físico e mental... Pero a situación cambia cando intercambio a ollada no espello e quen a devolve é unha muller negra, a medias sorrinte, pensando en que diantres fago tanto tempo ollándome no espello cando xa chego tarde a pillar o bus urbano. En fin, decido seguir adiante e tentar prepararme para o intercambio de frases e comentarios que adoitan dicirse nunha entrevista de traballo.

Tal e como unha das miñas persoas favoritas di, o traballo trátase dunha desas ocupacións significativas² que proporciona benestar e dá sentido á nosa existencia. No noso día a día temos moitas ocupacións que nos completan e constrúen como seres humanos: ler, facer deporte, ver a televisión, escoitar ou compoñer música, limpar, ir ao cine, tomarse unhas cervexas, coidar e pasear a nosa mascota, ter conversacións transcendentais con persoas simbólicas, pintar, saír, comer... Tamén está o traballo remunerado, ocupación que (a maioría das veces) permite o disfrute das demais.

Hai persoas que teñen a sorte de traballar en aquilo que aman e permite que se desenvolvan en diferentes eidos; hai quen está loitando para chegar a iso; e logo están os milleiros de persoas que se dedican a un emprego co que non están moi conformes pero o levan o mellor que poden.

Todo isto pasa pola miña cabeza mentres me dirixo cara a parada do autobús e vexo a persoas diferentes que se dirixen a algunha ocupación importante na súa vida, e penso en aquilo que realmente me motiva e dá sentido á miña. Son moitas as cuestións que me preocupan sobre o transcurso da entrevista: cales son os requisitos do emprego, o ambiente de traballo, o soldo e os horarios da xornada, cales son as miñas expectativas desta experiencia e demais lerías.

² Deixo unha ligazón na que se pode ollar o traballo desta profesional nunha rede social: <https://www.facebook.com/ocupacions.significativas/>

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

E non sei por que, de súpeto, vén á miña cabeza una frase da miña sabia nai:

«Todas sodes iguais, pero haberá quen te trate diferente. Non por iso debes bloquearte nin ofenderte. Es unha española máis, naciches aquí».

Esta é unha das frases que miña nai me dicía de cativa cando chegaba á casa da escola, espeluxada e con feridas despois dunha liorta, porque me amolaban con algunha cousa do estilo: chupachús de coca cola, conguito, morenita ou color caca, entre outras. Ante esta imaxe, ela intentaba facerme entender que esa non era a forma de arranxar as cousas cando alguén me amolaba, e que non debería pelexarme ante este tipo de ofendas: «Nin se che ocorra pelexarte! Aínda que... iso si: se te buscan, dá tamén». Así falaba miña nai.

Río agora ao lembrarme dela, xa que era unha das poucas formas que tiña de inculcarnos, á miña irmá e a min, a fortaleza para intentar esquivar ou xestionar o racismo existente, e que aquilo non fose un impedimento que truncara as nosas esperanzas no contexto no que estabamos medrando. É certo que a miña nai non naceu nin se educou no seo dun país maioritariamente branco, pero veu aquí sendo moi nova e entendo que, ao seu xeito, tamén tivo que enfrontar situacións racistas pola súa mera inserción e participación na España dos anos 80, e tentaba facernos saber que esa non era unha boa maneira de lidar co racismo vivindo neste país.

Hoxe, como adoita ocorrer moitas veces, atópome co estómago revoltado, sei que non é o traballo da miña vida, pero a miña experiencia como muller negra neste mercado laboral e máis os estereotipos e prexuizos deste país, debuxan unhas traxectorias ríxidas e atemporais acordes á melanina que posúes e ao teu aspecto físico, cousa moi daniña para quen a sofre e para o imaxinario social no que nos movemos.

As malas experiencias no ámbito laboral motiváronme a considerar eliminar a fotografía do meu currículo persoal para comprobar se as cousas serían diferentes facéndoo deste modo, ou si recibiría máis contactos ao agochar unha das miñas etiquetas máis visíbeis: a cor da miña pele.

Fai uns días fixeime nunha nova que lin e coa que me sentín demasiado identificada³. O artigo en cuestión conta a experiencia dunha rapaza portuguesa e unha entrevista de traballo á que enviara un currículo cego.

³ https://www.voaportugues.com/a/filhos-de-imigrantes-africanos-mas-que-nasceram-e-cresceram-em-portugal-enfrentam-racismo-institucional/4450023.html?fbclid=IwAR2_1gnK1JWH9_EtTCoEkJBK5WWef6wdNqeNLMyDm82UMeHW-1JzhLlwyd8

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Conta como na entrevista ao veren a súa cor de pele decidiron que o posto non se axustaba ao perfil. Comenteina con dous grupos de amigas, un de persoas racializadas afrodescendentes e outro de persoas brancas. Puiden constatar as grandes diferenzas que nos separan como mulleres. O grupo de persoas racializadas xa pasara por ese dilema facía anos (moitos antes ca min), e no outro grupo, sentín que era un tema que lles tocaba moi de lonxe: sorprendéronse por dito acontecemento pero concibírono como algo “excepcional”.

Me parece tan inxusto que non todas as persoas teñamos as mesmas oportunidades. Refírome con isto a todas aquelas que estamos limitadas a incorporarnos ou avanzar na esfera laboral (en igualdade de condicións) pola tonalidade da nosa pele. Por que e como se lexitiman estas categorías nas estruturas da sociedade, se como din, «as razas non existen»?

AS RAZAS NON EXISTEN, PERO OS PRIVILEXIOS VENCELLADOS Á COR DA PELE E Á NACIONALIDADE SI.

Estou un pouco farta de todas aquelas persoas que no paran de xustificarme que, pese a posuír os requisitos que se solicitaban para un posto, non fun seleccionada porque realmente estaban buscando a unha persoa coa mesma filosofía e intereses da empresa, as mesmas normas culturais ou unha mesma fisionomía (que neste país son totalmente heteroxéneas, pero só interesa remarcar as que portan certas persoas).

Chegou o momento en cuestión... Aí estou eu. Fronte ao portal. Inspirando profundamente... e non paran de suarme as mans.

Durante unha fracción de segundo dubido en subir ou non. Xa creo coñecer como vai ir a cousa. Sen pensalo, timbro e abren a porta. A cita é no primeiro andar, máis vou en ascensor para facer un último repaso mental e reunir forzas.

Chamo á porta e abre unha rapaza cun sorriso agradable, mentres me deixa pasar. Chego a unha sala moi iluminada na que son examinada por oito pares de ollos que veñen facer o mesmo ca min (todas elas brancas, agás eu, se iso serve de algo). Despois dun anaco, sae unha rapaza e di o meu nome en alto. Inspiro, expiro, expiro... bufff.

E aí está a secretaria cunha cara... Daría 5 euros polos seus pensamentos neste intre.

E aí está o entrevistador, revisando o meu currículo mentres achica os ollos... faltáranlle as gafas ou hai algo que non lle cuadra.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

— De onde es?

— De *aquí*. Senón recordo mal, pono na parte de enriba do documento que ten.

— Ah, xa, xa vexo. E onde naciches?

— *Aquí*, en Galicia.

— Moi ben... ben... Tes nacionalidade española?

— Si.

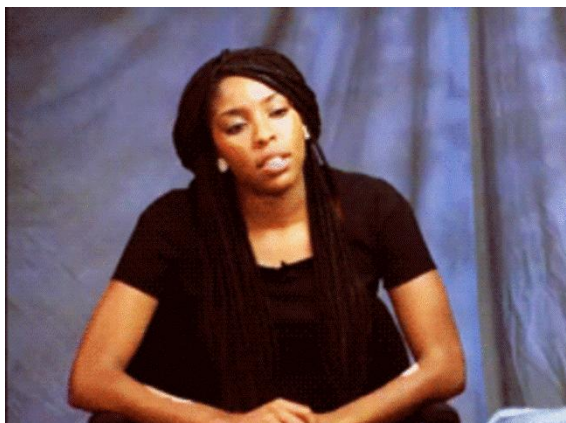

— Ben,... E a túa orixe... “realmente” de onde é?

Neste intre tomo uns segundos para contestar, pois sei o que agarda escoitar o entrevistador. Non creo que isto sexa relevante para o caso en cuestión, pero respondo o que quere escoitar. A miña orixe (ao igual que a dos meus pais) é estranxeira... Aposto cen euros a que o tipo respirou e pensou, "Ah, vale. Non é realmente española..."

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

A conversa diríxese agora cara as experiencias que posúo e os idiomas que domino. Aí vamos...

— Que linguas falas? Entendes e falas ben o galego e o castelán?

—Si, totalmente.

— Vale. Este é un posto de atención de cara ao público e gustaríanos atopar a alguén que domine o idioma e poida comunicarse ben cos clientes... Como tal tes que dar unha imaxe (Imaxe de que?, penso eu) e saber xestionar as incidencias que ocorran e aportar solucións a medida. Buscamos persoas formadas que teñan un perfil serio na empresa cara ao público, non sei se entendes ao que me refiro...

— Non, non entendo ao que te refires. Podes ser un pouco máis específico?

Nese punto dá comezo un discurso superficial sobre os valores da empresa e as persoas que a compoñen e traballan nela. Deixo que fale mentres imaxino que o que quere dicir é que non dou o perfil esperado.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Terminamos o encontro cun apertón de mans e a promesa de contactarme se cren que son a persoa axeitada para o posto.

Saio da entrevista como tantas outras veces, decepcionada polo meu interlocutor e a maneira de dirixir a entrevista; triste, porque se me presupoñen certas actitudes e comportamentos; e asemade cabreada, pola falta de valentía para dicirme directamente á cara que non son a persoa idónea porque son NEGRA e no cren que dea certo perfil.

Marcho pensando en todas aquelas persoas que, coma min, están a asistir a diferentes entrevistas, en diferentes lugares, e están a ser rexeitadas por unha herdanza que é firmemente estigmatizada na sociedade española.

Non queren que fales de razas nin de racismo, «non existe», din. E fante crer que vives nunha sorte de utopía intercultural onde ditos conflitos son meras paxaras mentais túas ou argumentos vitimistas para xustificares a túa falta de esforzo.

Non existe a discriminación, non se vulneran os dereitos humanos de ninguén e todas somos iguais, bla bla bla...

Nada más lonxe da realidade, basta con saír á rúa, ir á compra, ás aulas ou a unha entrevista de traballo para que todas aquelas cousas que se negan caian polo seu propio peso. As negras, onde estamos?

Señoras e señores, digan comigo o que todas as persoas racializadas xa sabemos:

ESPAÑA SI QUE É RACISTA.

SON RACISTAS AS SÚAS NORMAS, CÓDIGOS SOCIAIS E LEIS

QUE SEMPRE NOS PENALIZAN ÁS MESMAS PERSOAS.

A seguinte vez irá mellor. Iso dígame unha vez máis.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

CARNÉ DE NEGRX?

Pode parecer bastante raro comezar este artigo con este título, máis fai uns días que penso no seguinte:

“Existe algún grao de sabedoría ou experiencia que acredite, e á vez permita xulgar a identidade ou identificación que poidan profesar outras persoas?”

Fágome esta pregunta unha e outra vez. Ao longo da miña vida atopeime en multitude de ocasións (na escola, no traballo, nos meus círculos de amizades ou de persoas afíns...), a persoas que xulgaban ou facían suposicións ferintes sobre a miña identidade.

Ti non es africana,

Non existen as persoas negras e españolas,

Non es o suficientemente negra,

Árdeme o estómago ante este tipo de comentarios. Existe algunha persoa acreditada para decidir se a miña identidade é africana? Non o son porque nacín en España? Que pasa coas tradicións herdadas e a propia construción e xestión diferencial nun país diverso como España? Onde están os límites da negritude?

Seica non é un proceso interno simbólico que cada quen desenvolve en concordancia coas súas experiencias persoais dando unha nova visión ao concepto en si?

Todas estas suposicións que, ben poden reflectir a experiencia de calquera outro/a afrodescendente en España, levántanme unha mala hostia considerable:

Por que calquera persoa pode achegarse e soltarme isto sen pensar nos meus sentimentos?

Penso nas rifas da miña nai ao longo da miña infancia e adolescencia... Sempre me dicía que non podía soltar a primeira cousa que se me viñera á boca sen pensar nas consecuencias. Arduo foi o seu esforzo por facerme entender que non debía ofender a ninguén (sen motivo), que o respecto era un dos valores mais importantes e que eu debía poñelo en práctica.

Este tipo de comentarios dolorosos e confusos, tentan derrubar aquela identidade que con tanto esforzo constrúes mentres creces nunha contorna que, de xeito evidente, quere relegarche a un espazo na periferia

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

para que non contribúas, non interveñas, non esixas, e finalmente non sexas parte.

Estou a escribir isto e non podo evitar mirar á pantalla do meu computador con certo desencanto... Lembro un dos últimos episodios que ocorreu hai só uns días mentres conversaba cun compañeiro negro. A súa frase foi:

“Ti non es realmente negra”.

Doeume moitísimo escoitar isto. Estabamos a conversar sobre as dificultades cotiás que enfrontamos dende as diferentes posicións que ocupamos como persoas racializadas. Quedei de pedra porque estas palabras saíran da súa boca nese momento. Non sei que é o que lle facía crer que estaba lexitimado a invisibilizar a miña identidade.

O soltou e ficou tan tranquilo. Non soltou peza do que cría dende a súa opinión que debía definir a unha persoa negra ou, neste caso, a unha muller negra.

En vista de que non tiña contestación e que parecía que non ía explicarme o motivo do seu razoamento, decidín seguir co meu e ignorar a esta persoa.

(Moreas de cousas pasan pola miña cabeza nese intre)

Seica eu non sufrín identificacións por perfil étnico polas forzas de seguridade do estado sendo a única persoa negra que transitaba en certo espazo?

Non fun carne de canon de abusivos comentarios no escola, instituto ou universidade?

Ninguén se me achegou ofrecéndome diñeiro ou preguntándome canto cobraba polos meus servizos?

Seica eu non inflixo a mesma desconfianza cara a certas persoas brancas cando os nosos camiños se cruzan?

Seica non dubidan dos meus coñecementos ou experiencias por vir dun armazón negro coma o teu?...

Podería seguir anos procurando exemplos e comparando as nosas experiencias, as de dúas persoas negras nun país que se pensa branco; España.

Imaxino que na súa cabeza non pretendía facer dano de forma intencionada... simplemente estaría a pensar nas cousas que nos diferencian como persoas: o país de nacemento de ambas, a educación e cultura que

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

posuímos, as diferentes formas de ver a vida ou pensar, de relacionarnos ...etc.

Milleiros de cousas poden diferenciarnos. Si. Mais do mesmo xeito que cos millóns de persoas de diferentes etnias, culturas, relixións ou diversas condicións que residen en neste ou outro país.

Frústrame bastante pensar que aínda quedan persoas que consideran á comunidade afrodescendente que nace e/ou reside en países como España, como un ente homoxéneo que viste, actúa ou se comporta da mesma maneira. O feito de non nacer nun país do continente africano non debe ser unha cuestión que limite a herdanza ou identificación que unha persoa posúe e decide facer parte da súa identidade. Trátase, segundo a miña opinión, dunha maneira de pensar bastante pechada e discriminatoria. Por que nos empeñamos tanto en establecer clasificacións excluindo aquelas experiencias que nos son alleas?

De camiño a casa fico pensando e lembrando os versos da poetisa **Afrogalega** Artemisa Semedo ...

“NA MEIO BRANCO N 'TXUMADO PRETA,

NA MEIO PRETO N 'TXUMADO BRANCA

A MI KA DI LI, AMI KA DI LA

DOS CULTURA; UM NA CASA OTU NA ESCOLA

UMA DOMINANTE QUEL OTU ESCRAVIZADA...”

Tradución

“No medio dos brancos chámanme negra,

no medio dos negros chámanme branca,

non son de aquí nin de alí,

dúas culturas, unha na casa e a outra na escola,

unha dominante e a outra escravizada...”

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Unhas potentísimas verbas a través das que se resume o sentimento de moitas das persoas afrodescendentes con respecto á nosa identidade e á participación en sociedades como a española.

As palabras de Artemisa Semedo (nome precioso cuxo significado concorda totalmente coa fortaleza dunha guerreira e a alma sensible que posúe)⁴ axudáronme a poñer sentido a esa sensación de bloqueo e frustración cada vez que decidía expresarme ou falar en público. Só as descendentes nadas nun país onde gran parte da poboación é branca saben o que esa sensación amarga de que che lembren que non pertences a ningún grupo. Desposúesenos de certa autonomía para expresarnos ou identificarnos en función dunhas calidades físicas que nada teñen que ver co sentimento interno que posuímos, tan lícito como o de calquera outra persoa.

Esta mesma sensación xorde no meu ser ao implicarme en espazos racializados onde tamén existen divisións e xerarquías que, unha vez máis, fanme cuestionarme sobre onde se conseguen eses carnés de “pureza negra”: de onde saen estes privilexios para xustificar a posición dominante en certos espazos?

Existen, certas condicións ou situacións (como o status xurídico que posuímos por exemplo) que poden marcar unha diferenza entre as formas de ver e sentirse negrxs en España, máis coido que no fin sexamos capaces que superar eses paralelismos e loitar por unha sociedade xusta e antirracista que non constrúa limbos imaxinarios nos que nos perdemos e nos respecte a todas por igual.

Días despois desta conversa e de ter reflexionado, entendín a súa posición e o que me quería dicir con esas palabras. Non escolleu as palabras axeitadas mais entendo o que quería comunicar. Coido que, á súa maneira, me estaba transmitindo que eu mesma exemplifico un perfil de persoa negra que se afasta da súa propia experiencia racializada ao posuír o privilexio que outorga nacer nun país da contorna europea. Un pasaporte de libre acceso para trasladarme a outras fronteiras sen problemas, o dominio dunha lingua que axuda a traspasar certas portas (aínda que no fin se nos pechen a ámbalas dúas persoas), ou a experiencia de medrar nun sistema social dado. Comprendo que a súa experiencia e historia son outras e iso influíu na propia idea de negritude que el constrúe ligada aos fenómenos migratorios e os procesos e procedementos que teñen lugar. Os nosos percorridos son diferentes pero no fin ás dúas nos atravesan moitas discriminacións ligadas á cor dunha pel.

Penso na miña situación persoal e se nalgún intre eu fixen sentir a alguén igual, non era a miña intención,

⁴ https://www.instagram.com/arte_sen_medo/

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

pero coido que esta experiencia me serve para analizarme e ser consciente das palabras que uso, o sentido coa que as utilizo e o dano que poden provocar a outras persoas de forma inconscientemente.

Todas as características ou costumes son benvidas e deberían representar un concepto da negritude que debe ampliarse con novas experiencias, estar en constante transformación, para dar cabida a todos os perfís que existen e conviven na sociedade. Esa é a verdade.

Hai que ser capaces de desvincularse dos postulados e os discursos que asocian certas características físicas, psicolóxicas e as súas lóxicas subxacentes de clasificación racial, pois ditas expectativas non conveñen e case sempre (por non dicir sempre) se constrúen a través duns postulados brancos que non nos pertencen e si nos incumben.

A socialización en países como España e a implantación dun racismo interiorizado para calquera persoa considerada non branca presente en todos os ámbitos e contextos da sociedade, deixan secuelas coas que te atopas lidando o resto da túa vida e inflúen, notablemente, na forma de auto recoñecerse e de relacionarse cos demais.

Penso nun libro lido hai pouco de Rubén H. Bermúdez “¿Y tú por qué eres negro?”⁵ e como me sentín ao pasar as súas páxinas. A forma de construír a súa identidade como afrodescendente nado en España e as imaxes e sucesos que van marcando ese proceso. Considero que estamos nas antípodas con respecto ás nosas estruturas familiares e o contexto en que ambos vivimos, con todo, recoñezo que me vin identificada en moitas das imaxes e frases que el vai intercalando no seu libro.

Existen moitas formas de ser e representar a nosa negritude e ninguén pode evidenciar o contrario, e é por iso que, todas as historias son igual de válidas para mostrar ao mundo a riqueza, validez e heteroxeneidade que está presente en cada unha de nós. Cada vida e historia conta e ninguén ha de facernos un exame para conseguir un ficticio “carné de negrx”.

⁵ <https://www.rubenhbermudez.com/y-tu-por-que-eres-negro-and-you-why-are-you-black>

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

QUE SE SENTE AO SER O PROBLEMA?

Non é unha pregunta que normalmente estea na cabeza de moitxs persoas.

Pero para outrxs é unha cuestión que,

inconscientemente, aparece

en momentos de tensión e axitación social.

Pretenden facerche culpábel de todos os males que

existen nesta sociedade

deshumanizada.

Nunca es a protagonista, pero, de súpeto, es demasiado visíbel;

sen tentalo, os focos apuntan e comeza a argucia na que sempre serás visíbel:

lexítima a mirada que cuestiona a túa diferenza e expúlsache das entrañas da existencia.

Resistencia negrxs sometidxs á razón do home branco; corpos negrxs en pateras que invaden; encerradx e maltratadx nos CIEs, como salvaxes;

criminalizadx por tentar salvar a vida, naufragando por un papel mollado que se perde no océano;
privilexios,

menores "sen nome", apencados e abandonados nas rúas;

mulleres sobreexplotadas en catro paredes e violadas por un amorodo do sur.

Non levantes a voz, o amo pode anoxarse! E sabemos que pasa cando iso acontece!

Non son.

Non existo.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Non pertenzo. E, ao non pertencer, non importo

Seres sen voz para protestaren na audiencia do xuíz Occidente...

Ás veces estes feitos sonche afastados fisicamente; cres que nada os vencella a ti, pero

mentalmente,

sabes que esa violencia está a someter o teu propio ser,

o teu valor como PERSOA.

Duras son as imaxes que expoñen a xustiza branca sobre os corpos negros, arrastrados polas escaleiras dunha estación de tren calquera, coma se dunha bolsa de lixo se tratase.

Branco é a cor da normalidade e a honestidade, mentres

que negro é a cor da culpabilidade e a submisión.

Que sentir cando a túa verdade non é tan boa como a súa verdade?

Que sentir cando soamente podes resaltar a túa maldade?

Que sentir cando a túa propia pel, negra, te volve estranxeiro alá onde vaias, e estranxeiro é sinónimo de falso, rexeitábel, preservado para salvagardar a vida occidental-branca?

Que se sente cando só es válida para fabricar fillos sans que Europa tomará como trofeo?

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Que se sente cando ninguén camiña ao teu lado na sociedade?,

Que se sente cando provocas miradas de incredulidade ao tentar validar a túa voz, a túa representación?

Que se sente cando só podes ocupar o 2º ou 3º lugar?

Que se sente cando te miras no espello e non consigues ver a túa bondade?

Es o problema e, sábelo.

Deléitaste na túa sabedoría e anhelas a túa forza,

a túa verdade e o que iso infunde na mentalidade dos que son verdadeiros;

non calas para aliviar a culpa dos que tentan maquillar "a historia";

cantas máis alto para que as túas irmás se unan a un tempo, e ese berro chegue a estremecer os cimentos
do Sistema... E é aí cando te converten no problema.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

GLOSARIO

Glosario elaborado polas compañeiras de SOS Racismo Madrid. Podedes acceder ao glosario en:

<https://www.sosracismomadrid.es/glosario-de-conceptos-antirracistas/>

A

Agresión racista: É un acto de violencia física ou psicolóxica que ten como obxectivo final danar a persoas racializadas como forma de amedrentar, dominar ou controlar a conduta destas ou a súa mera existencia. É a forma máis obvia e explícita de racismo.

Aliada: persoa que quere terminar activamente con algún tipo de opresión pero que pertence, xeralmente por nacemento, ao grupo opresor.

Antirracismo: movemento social e político encabezado e planificado por persoas racializadas destinado a terminar co racismo estrutural en todas as súas expresións: institucional, social, fascista, sexan estas simbólicas ou concretas.

Aporofobia: discriminación e rexeitamento á persoa pobre (Adela Cortina). Moitas veces utilízase para xustificar a discriminación a unha persoa racializada argumentando que se lle discrimina máis pola súa clase que polo feito de ser racializada. Con todo, isto é erróneo dado que o racismo é un sistema de dominación tan importante como a clase ou o xénero, por tanto o feito de que unha persoa racializada sexa pobre probablemente sexa unha consecuencia do racismo institucional. Isto ponse en evidencia co termo interseccionalidade.

Apropiación Cultural: (dado na interacción entre culturas con diferentes relacións de poder, por parte da

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

cultura privilexiada cara á discriminada) adopción de trazos ou elementos culturais por parte de membros doutra cultura. A diferenza entre apropiación cultural e a **asimilación cultural** radica en que, a diferenza da apropiación cultural, esta dáse por parte dun/a membro da cultura discriminada cara á privilexiada, por supervivencia e tentando sufrir menos discriminación. A apropiación, en cambio, xera beneficios económicos, políticos ou sociais para o membro da cultura dominante que se apropia desta práctica, saber ou obxecto cultural. Ademais, normalmente realízase sen solicitar permisos nin dar parte dos beneficios á cultura de orixe.

B

Blackface: É unha práctica que perpetúa o racismo cara ás persoas negras, mediante a ridiculización e esaxeración dos trazos característicos das mesmas, usando como punto de partida maquillaxe no que se simula a pel negra e perrucas de pelo afro. O blackface por tanto, é creado por persoas brancas para persoas brancas, converténdoo nunha práctica evidentemente racista.

O Blackface como técnica de maquillaxe, foi popularizado polo actor T.D. Rice e posteriormente utilizada polos actores no século XIX, mentres caracterizaban a persoas negras, estes esaxeraban a súa aparencia de maneira caricaturizada o cal se consideraba como algo divertido. É o Movemento polos dereitos civís en Estados Unidos o que inicia a loita contra o Blackface no teatro e como tipo de maquillaxe por tratarse evidentemente dunha acción racista (Sweet, 2000).

Como exemplo evidente desta práctica racista en España atopamos aos paxes negros da Cabalgata de Alcoy.

A práctica do Blackface reforza estereotipos e ademais despersonaliza e ridiculiza ás persoas negras.

Branco/Persoas brancas: Definición política que representa os privilexios históricos, políticos e sociais de determinado grupo que ten acceso a estruturas e institucións dominantes da sociedade. Normalmente aplicado a persoas cun fenotipo construído en torno ao referente europeo, que pode variar segundo a comparación con outros grupos e coas características étnicas de quen porta o fenotipo. Por exemplo, un español é considerado “non branco” nalgúns grupos racistas de Alemaña ou USA, de igual modo un latinoamericano ou un árabe, que poden ser relativamente indistinguibles fenotipicamente dun español, un

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

italiano ou un grego, e con todo considéraselles non brancos por unha cuestión de categorización. Algo similar ocorre cando unha persoa considerada branca pola súa contorna ponse un hiyab, xa que este marcador a categoriza en espazos simbólicos considerados desde Europa como “non brancos” polo que o seu fenotipo deixa de ser o marcador da súa categorización para centrarse no marcador étnico do hiyab.

Neste sentido, o “branco” é unha construción social arbitraria, construída en función dunha historia de poder e supremacía, máis que en función das características fenotípicas das persoas concretas.

Branquitude: fenómeno ideolóxico de racismo implícito, que impón unha presión cultural que se exerce desde a hexemonía social europea e é asumida pola sociedade no seu conxunto (incluídas persoas racializadas), a partir da Abolición da Escravitude. O principal efecto desta hexemonía é que as persoas racializadas se negan a si mesmas, no seu corpo e na súa mente, como unha especie de condición para «integrarse» (ser aceptado e ter mobilidade social) na nova orde social (Carone, 2016).

Esta ideoloxía da branquitude, ou racismo estrutural, inclúe o eurocentrismo cultural e político, pero profunda nos valores morais das persoas racializadas para actuar como control interno na estética, a auto imaxe e a autoestima dando referentes branqueados en todos estes ámbitos, xa que só quen cumpre estes requisitos de ter referentes branqueados obtén os premios e reforzos sociais polos seus quefacer social e cultural, así como acceso ao poder e ao control sobre recursos. Exprésase no desexo de “parecer” branco no aspecto físico, pero tamén nas prácticas de vida cotiá, expresións culturais, modos de comunicación e estilos de relación e interacción.

C

Capitalismo racial: Segundo Nancy Leong, é o proceso de obter un valor social ou económico da racialización, sobre todo no caso de institucións principalmente brancas que sacan proveito da identidade de persoas racializadas.

CIE: CIE, siglas para Centros de Internamento de Estranxeiros. É un centro onde se atopan persoas cuxa

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

documentación non está en regra de acordo ao estipulado na Lei de Estranxeiría, sobre Dereitos e Liberdades dos Estranxeiros en España. “A lexislación española permite que, a pesar de non cometer ningún delito, estas persoas sexan encerradas por un período de ata 60 días.” (SOS Racismo Madrid, 2016)

Os CIE creáronse no 1985, baixo o goberno de Felipe González, por mandato da primeira Lei de Estranxeiría, a Lei Orgánica 7/1985, do 1 de xullo, sobre Dereitos e Liberdades dos Estranxeiros en España. (SOS Racismo Madrid, 2018).

Colonización: Indica un tipo de invasión militar que vai acompañada por poboación civil que produce unha ocupación dun espazo a longo prazo. A colonización implica que un grupo ou territorio poderoso someterá a outro ou outros con menos poder e xeralmente á forza, co obxectivo de extraer del recursos e riquezas de distinto tipo, pero á vez, ao longo prazo, preténdese substituír á poboación preexistente pola poboación colonizadora, xa sexa na súa dimensión demográfica (USA, Australia. etc.) ou na súa dimensión cultural (México, Alxeria, etc.).

Colonización do desexo: Concepto acuñado por Felix Gottari que fai referencia á capacidade do capitalismo actual de instalar obxectos de desexo na mentalidade das persoas para dirixir o seu actos e as súas motivacións cara aos obxectos de consumo e cara ao mantemento do sistema. No ámbito do racismo, a colonización do desexo exprésase nos referentes “branqueados” de beleza e desexo sexual que se instalan na mente das persoas de modo que buscan parellas que estean máis “branqueadas”, de modo que o sistema do branqueamento tende á autorreproducción. Xeralmente isto lógrase e mantense a través de referentes sociais brancos ou branqueados (os premiados) que invisibilizan ou ridiculizan outros patróns de atractivo físico e sexual.

D

Decolonial: É unha adxectivo antirracista para actos, persoas, mensaxes que buscan a decolonización como obxectivo.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Decolonización: Proceso antirracista de deconstrución e liberación física e mental dirixido a abandonar ou facer consciente a ideoloxía do branqueamento eurocéntrico, que pon ás persoas racializadas, as súas ideas, os seus saberes, a súa cultura e os seus corpos, en inferiorización respecto a as persoas brancas e as súas achegas culturais.

(Non debe confundirse con descolonización, que foi o proceso de desmilitarización dos imperios europeos sobre os países extraeuropeos levado adiante durante a segunda metade do século XX).

Diáspora: O seu significado etimolóxico é “dispersión de sementes”. Fai alusión ao proceso de grupos étnicos ou relixiosos que abandonaron a súa patria. A diáspora fai referencia a unha conexión entre grupos en diferentes nacións cuxos elementos comúns derívanse dunha patria orixinal pero tal vez eliminada. Desta forma, unha nova identidade constrúese. Aínda que o termo a miúdo limítase a categorías de poboación que experimentaron unha «expulsión enérxica ou violenta» (de uso clásico sobre os xudeus), tamén pode denotar unha condición social, que implica unha forma particular de «conciencia», que é particularmente compatible coa postmodernidade e globalización

Diversidade: Noción que fai referencia á diferenza e á ampla variedade (cultural, étnica, sexo-xenérica, lingüística, funcional...) que os seres vivos expresan, en contraposición ás correntes nacionalistas e globalizadoras, que tenden á homoxenización das persoas e as culturas usando como patrón o branqueamento eurocéntrico.

E

Empoderamento: Adquisición de poder por parte de colectivos discriminados mediante a reivindicación e o enorgulleceamento das características polas que foron obxecto de rexeitamento na sociedade. Pasa por abandonar a postura de pasividade, que acepta a orde social, á posición de rebeldía que declara abertamente a súa desconformidade e asume a responsabilidade do cambio.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Estruturas de Poder: É o ordenamento de persoas, institucións e grupos sociais, derivado da súa capacidade de influír nos resultados da distribución de recursos e capital. Esta estrutura non se basea nos roles políticos unicamente, senón no capital económico, social e cultural que constitúen poder de influencia, é dicir, capacidade de facer que as persoas cambien ou manteñan as súas prácticas sociais, aínda cando non estean de acordo con estas nin coas súas consecuencias. O poder acumúlase e sostense de diversas formas, entre elas, as que se presentan neste cadro, así como distintas formas de loita para enfrontalo:

TIPOS DE PODER	FUNDAMENTO	TIPO DE EMPODERAMENTO
Recompensa	Premio, beneficio	Renuncia
Coercitivo	Medo, castigo	Aceptación
Lexítimo	Normas-contexto	Rebeldía
Experto	Coñecemento	Investigación
Carismático	Atracción-persuasión	Claridade de obxectivos (autoestima)

Fonte: elaboración SOS Racismo Madrid a partir de French e Davis (1960)

Etnocentrismo: Tendencia a utilizar os estándares e valores da cultura propia para entender e xulgar a outras culturas ou grupos humanos, considerando o propio como mellor ou superior, fronte á dos demais.

Exotización: A representación dunha cultura para o consumo doutra segundo Alden Jones, o cal implica a explotación das diferenzas entre elas para cativar a atención do público.

H

Hexemonía: Na súa acepción gramsciana, fai referencia á dominación cultural que exerce un grupo sobre

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

unha sociedade, deixando aos demais grupos sociais en situación de subalternidade respecto do grupo dominante, logrando este impoñer os seus referentes sociais, culturais, políticos e económicos sobre o resto da poboación, pero sen violencia física, usando sistemas de educación e comunicación de masas que exercen violencia simbólica sobre outros referentes culturais, xeralmente minimizando ou invisibilizando a súa achega ao desenvolvemento da sociedade, ridiculizando ou prohibindo os seus costumes, lingua, e institucións. O principal efecto deste proceso é a naturalización da superioridade do grupo dominante, que diminúe as expresións de rebeldía fronte a este poder.

I

Imperialismo cultural: É a imposición dun modelo cultural hexemónico a nivel global, traspasando fronteiras, países, e continentes, que dá privilexios de difusión e lexitimidade a todas as prácticas e valores culturais que coinciden co patrón hexemónico, invisibilizando, ridiculizando, subalternizando ou directamente proscribindo outras prácticas e valores culturais.

Integración: Estado de dar e recibir, aceptar e compartir valores coa sociedade onde un vive. Pero estes actos non poden ser unidireccionais, só se consegue cando os valores provenientes da súa cultura (de nacemento, da súa familia, relixión, etc.) estean aceptados e compartidos por aquela comunidade tamén.

Adaptado ao Glosario da Máis aló do mar de area de Agnès Agboton:

“Pero a miña integración non foi, como esixen algunhas voces, un proceso de perda das miñas raíces, nin tampouco o esquecemento dos valores que aprendín de pequena. Moi ao contrario. Fun unindo o que fun aos novos valores da sociedade na que vivo, para poder así modelarme e renacer, sen deixar de ser a mesma persoa”

(Agboton 96)

“Estou integrada porque recibo e porque dou; porque acepto e, moitas veces, comparto os valores que prevalecen na sociedade onde vivo; pero estou integrada, tamén, porque os meus propios valores, os da miña cultura de nacemento, poden ser aceptados e compartidos, poden ser coñecidos, polo menos, pola

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

xente á que amo e pola sociedade na que vivo. De non ser así, non sería «integración» senón «asimilación». E non é o mesmo, non é o mesmo...»

(Agboton 97)

Interseccionalidade: termo utilizado para explicar que moitas das desigualdades sociais (como o racismo, o machismo, a LGTBIfobia...) se solapan, creando múltiples niveis de inxustiza social, polo que non se deben tratar por separado (Kimberlé Williams Crenshaw).

A interseccionalidade é a natureza interconectada das categorizacións sociais, como a raza, a clase e o xénero, que se considera que crean sistemas de discriminación ou desvantaxe superpostos e interdependentes.

(Diccionario Oxford)

A interseccionalidade volveuse un termo fundamental de estudo para loitas sociais actuais como o antirracismo e o feminismo xa que a gran parte das persoas oprimidas se lles intersecciona máis dunha realidade de opresión.

Islamofobia: O proxecto dedicado á investigación e documentación de Islamofobia (IRDP) da Universidade de California Berkeley indica o termo apareceu por primeira vez nunha reportaxe publicada por Runnymede Trust en 1992. Como neoloxismo naquel momento, definíase como “unha hostilidade infundada facía as persoas musulmás”. Para entender a súa evolución o grupo de Berkeley suxire entender á Islamofobia hoxe en día como a construción de medo ou prexuízo fomentado polas estruturas de poder eurocéntricas e orientalistas. Está dirixida a unha percibida ameaza musulmá a través do mantemento e extensión de disparidades económicas, políticas e sociais xa existentes. Racionalízase esta violencia como “ferramenta necesaria” para “a restauración da civilización” de certas comunidades, sexan musulmás ou non (Islamophobia Research and Documentation Project)

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

M

Migrante: Unha persoa que exerce o seu dereito á mobilidade. Cabe destacar que os medios de comunicación adoitan usar este termo para toda persoa que se despraza dun lugar a outro sen completar a solicitude de asilo. Pero esa aplicación corre o risco de “ilegalizar” todos os que non teñan o status legal de refuxiado (New Keywords Collective). Ademais a palabra “migrante” é clave para non atribuírlle, sen querer, unha presunta direccionalidade ou afiliación nacional como pode pasar con “emigrante” ou “inmigrante”.

Misoxinia: O termo Misoxinia fai referencia á aversión e odio dirixido cara a mulleres e/ou nenas. “A misoxinia [...] é a parte central dos prexuízos e ideoloxías sexistas e, como tal, é unha das bases para a opresión das mulleres nas sociedades dominadas por homes.” (Johnson, 2000). A misoxinia maniféstase en forma de bromas, violencia, rexeitamento e odio cara á muller e a promoción social do odio cara ao seu propio corpo.

N

Nativismo: O nativismo é unha ideoloxía política construída a base dun nacionalismo xenófobo. O nativismo ten unha longa historia nos EE.UU., un país construído a través de ondas de inmigración e onde o significado de “nativo” sempre estaba por definir. Empezando no século XIX, varios partidos políticos utilizaron este termo indefinido para rexeitar novos inmigrantes racializados.

Neocolonial: Formas de colonización e supremacía non militar que exercen os países europeos e EE. UU. sobre os países máis pobres, obrigándolles a aceptar os seus referentes culturais, económicos e políticos presionando con investimento económico, cualificación de débeda e outras presións indirectas, así como co poder da hexemonía cultural, que inferioriza as súas propios referentes restándolles capacidade de autonomía e independencia fronte ás institucións dos países ricos.

O

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

Orientalismo: Era o nome que recibía, ata o século XIX en Europa, a área de estudo dos supostos expertos nos países do norte de África e Asia. Edward Said demostrou, no seu libro do mesmo nome, que detrás destes supostos estudos estaba en realidade o desexo de dominación europeo sobre estes territorios, que á vez que estudaban os seus costumes para usalas nas súas estratexias políticas imperialistas, divulgaban os principais estereotipos sobre as súas poboacións como un sistema de subalternización fronte á opinión pública e como sistema de xustificación da colonización, xa que esta, supostamente, terminaría con estes costumes para levar a civilización europea, a única considerada verdadeiramente civilizada, a oriente.

P

Parada racista: Agresión racista por parte dunha figura con autoridade (policía, corpo de seguridade, revisor...) na que se desconfía e se chequea á persoa racializada polo feito de selo debido aos prexuízos infundados pola sociedade.

Privilexio: Vantaxe (económica, racial, sexo-xenérica, capacitista) da que se goza polo feito de encaixar coas estruturas hexemónicas da sociedade capitalista, racista, cisheteropatriarcal e capacitista, e pola que se ten máis poder social, político, económico e non se sofre discriminación.

R

Racialización: Fai referencia a categorías creadas por, e non pre-existentes a, a relación entre grupos en desequilibrio, segundo un construto social histórico, ontoloxicamente baleiro, resultado de procesos complexos de identificación, distinción e diferenciación dos seres humanos de acordo a criterios fenotípicos, culturais, lingüísticos, rexionais, ancestrais, etcétera. (Alejandro Campos García)

Racismo cotián: É un tipo de racismo, o máis común, que se realiza en actos diarios e comúns, normalmente non ilegais, que establecen diferenciacións odiosas, humillantes, subalternizantes ou ridiculizantes, para

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

persoas que presentan marcadores de racialización diversos (pel, acentos, hiyab, fenotipo, etc.). Este racismo exprésase xeralmente a través de crenzas populares, baseadas en estereotipos e prexuizos, que dan paso a suprimir ou diminuír os dereitos das persoas racializadas a través do humor, os devanditos, os medos inxustificables, os orzamentos infravalorizantes, a paternalización das relacións de poder, e outros métodos de discriminación simbólica e física. Este tipo de racismo ten como consecuencia directa o acceso diferencial para persoas racializadas a recursos e valores sociais como o traballo, a vivenda, a dignidade, a autoestima, a seguridade, etc. Tamén recibe nomes como: “prexuízo sutil” (Pettigrew & Meertens, 1995), “Novo Racismo” (Barker, 1981), “racismo aversivo” (Gaertner & Dovidio, 1986), “racismo moderno” ou “racismo simbólico” (McConahay & Hough, 1976).

Racismo estrutural: Teoría do racismo que considera este como parte da forma en que se estruturou historicamente o capitalismo e as sociedades modernas, creando unha esaxerada diferenciación entre as culturas non europeas e o resto do globo e asociando o sistema de distribución de recursos e reforzos sociais a esta distinción. A partir disto outórgase un lugar privilexiado ás culturas, pobos e persoas de orixe europea ou a persoas doutras orixes que ostentan e reproducen estes valores, subalternizando aos demais pobos, culturas e persoas do mundo que non responden o patrón europeizante. Caracterízase por ser unha orde «naturalizada», que se percibe como correcto a pesar das súas evidentes contradicións, xa que está apoiado polas formas de reprodución social e cultural, como as institucións do estado e as institucións internacionais, e lexitimada polos medios de comunicación e polos propios pobos racializados que obedecen os seus termos e se pliegan aos seus reforzos sociais por inconsciencia ou por subsistencia.

Racismo: Xerarquía global de superioridade e inferioridade sobre a liña do humano que foi politicamente producida e reproducida como estrutura de dominación durante séculos polo «sistema imperialista/occidentalocéntrico/cristianocéntrico/capitalista/patriarcal/moderno/colonial» (GrosFoguel, 2011).

As persoas que están arriba da liña do humano son recoñecidas socialmente na súa humanidade como seres humanos con subxectividade e con acceso a dereitos humanos/cidadáns/civís/laborais. As persoas por baixo da liña do humano son consideradas sub-humanos ou non-humanos, é dicir, a súa humanidade está

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

cuestionada e, por tanto, negada.

(Fanon, 2010)

Racismo institucional: Forma difusa de funcionamento cotián de institucións e organizacións provocando unha desigualdade na distribución de servizos, beneficios e oportunidades aos diferentes segmentos da poboación desde o punto de vista racial (López, 2012).

S

Subalternidade: Concepto que Gramsci acuña para referirse á posición de inferioridade social, cultural, moral e política que os grupos dominados dunha sociedade ocupan no ordenamento desta fronte a un grupo dominante que exerce a hexemonía cultural.

Supremacía branca: É un tipo específico de ideoloxía racista explícita, baseada na derogada crenza en razas humanas, e que cada unha destas ocuparía un lugar unha suposta estrutura de evolución animal. Nesta estrutura a raza branca ocuparía o lugar de dominación e as demais razas deberían obedecela. Un dos seus grandes fetiches é a “pureza” racial, polo que son moi contrarios aos matrimonios mixtos.

W

Whitesplaining: Refírese ás situacións en que persoas brancas, que nunca sufriron racismo, tentan corrixir e explicar a persoas racializadas que é o racismo e por que están equivocadas na súa forma de ver o mundo. É un tipo de racismo porque nega a experiencia de vida das persoas racializadas e baséase na superioridade da visión branca para falar de todo, mesmo daquilo que non sabe nin a experimentado nunca. De aquí xorden expresións e crenzas como: “eu non son racista”, “non é racismo é clasismo”, “en España non hai racismo”, etc.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

BIBLIOGRAFÍA DO GLOSARIO

- Agboton, A. (2018). *Más allá del mar de arena: Una mujer africana en España*. Madrid: Editorial Verbum.
- Anthias, F. (1998). Evaluating 'diaspora': beyond ethnicity?. *Sociology*, 32(3), 557-580.
- Barker, M. (1981). *The new racism: conservatives and the ideology of the tribe*. London: Junction Books.
- Bazian, H. Islamophobia Research & Documentation Project. El 29 de enero de 2019: <https://www.crg.berkeley.edu/research/islamophobia-research-documentation-project/>
- Casas-Cortes, Maribel, et al. (2015) New keywords: migration and borders. *Cultural Studies*, 29(1), 55–87.
- Castro-Gómez, S., & Grosfoguel, R. (2007). El giro decolonial: reflexiones para una diversidad epistémica más allá del capitalismo global. Bogotá: Siglo del hombre editores.
- Carone, I., & Bento, M. A. S. (2017). *Psicologia social do racismo: estudos sobre branquitude e branqueamento no Brasil*. São Paulo: Editora Vozes Limitada.
- Fanon, Frantz. (2010). *Piel negra, máscaras blancas*. Madrid: Akal.
- Friedman, U. (2017, April 11). What Is a Nativist? *The Atlantic*: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/04/what-is-nativist-trump/521355/>
- Gaertner, S. L., & Dovidio, J. F. (1986). The aversive form of racism. *Prejudice, discrimination and racism*, (pp. 61-89). San Diego, California, US: Academic Press.
- Guattari, F. (2006). *Micropolítica: cartografías del deseo*. Madrid: Traficantes de Sueños, 2006.
- Grosfoguel, R. (2011). La descolonización del conocimiento: diálogo crítico entre la visión descolonial de Frantz Fanon y la sociología descolonial de Boaventura de Sousa Santos. *Formas-Otras: Saber, nombrar, narrar, hacer* (pp. 97-108). Barcelona: CIDOB.
- Johnson, A. G. (2000). *The Blackwell dictionary of sociology: A user's guide to sociological language*. Oxford: Blackwell Publishers, Ltd.
- Leong, N. (2013). Racial Capitalism. *Harvard Law Review*, 126(8), 2153–2225.
- López, L. C. (2012). O conceito de racismo institucional: aplicações no campo da saúde. *Interface-Comunicação, Saúde, Educação*, 16, 121-134.
- McConahay, J. B., & Hough Jr, J. C. (1976). Symbolic racism. *Journal of social issues*, 32(2), 23-45.

RACISMO E XENOFOBIA EN GALICIA

INFORME ANUAL 2019

- Pettigrew, T. F., & Meertens, R. W. (1995). Subtle and blatant prejudice in Western Europe. *European journal of social psychology*, 25(1), 57-75.
- Sweet, F. W. (2000). *A History of the minstrel show*. Palm Coast, Florida: Backintyme Publishing.
- SOS Racismo Madrid (2018) INFORME CIE 2014 – 2017: Más allá de la frontera de lo humano. Madrid: SOS Racismo.